

Sigrid Undset Merici Szent Angéla

mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyarnyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

Impresszum

Sigrid Undset
Merici Szent Angéla

A mű német nyelven „Sigrid Undset: Die heilige Angela Merici” címmel Herder & Co. kiadásában, 1933-ban jelent meg.

Németből fordította
Aradi Zsolt

Nihil obstat.
Dr. Nicolaus Töttössy,
censor dioecesanus.

Nr. 2922/1934. Imprimatur.
Strigonii, die 22. Septembris 1934.
Dr. Julius Machovich,
vicarius generalis.

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció az azonos című könyv elektronikus változata. A könyv 1934-ben jelent meg a Szent István Társulat kiadásában, Budapesten. Az elektronikus változat a Szent István Társulat engedélyével készült. A könyvet lelkipásztori célokra a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár szabályai szerint lehet használni. Minden más szerzői jog a Szent István Társulaté.

Tartalomjegyzék

Impresszum	2
Tartalomjegyzék	3
Merici Szent Angéla (festmény)	4
I. A nő és a kultúra	4
II. A Mericiek.....	11
III. Merici Szent Angéla	15
IV. A szent hagyatéka	24

Merici Szent Angéla (festmény)

Merici Szent Angéla
Alessandro Bonvicino-Moretto festménye a Desenzano-i templomban

I. A nő és a kultúra

Nemrégiben egy hírlapi tudósításban, amelyben katolikus és másvallású női egyesületek vezetőinek összejöveteléről volt szó, azt olvastam, hogy az egyik szónok meglegedésének adott kifejezést afelett, hogy most már a katolikus nő is kész együttműködni a ma nagy problémáinak megoldásában. Éppen ellenkezőleg áll a helyzet – felelték neki: – a katolikus nők örülnek, hogy végre a többi felekezetek soraiból is várhatnak segítséget.

Az egyháznak a nő helyzetére vonatkozó álláspontjáról igen sok szó elhangzott már s ehhez még többet lehet hozzátenni. A középkor történetéből a probléma megoldására homlokegyenest ellenkező bizonyítékokat áshatunk ki. Így történik aztán, hogy a legtöbb kutató már előítéllettel nyúl a kérdéshez és a középkor nőgyűlölőinek teológiai irataiban könnyen talál matériát, hogy nézetét alátámaszthassa. Ez írásokban a nő mint egészen alacsonyrendű személy szerepel; megbízhatatlan, érzéki, veszekedő és házsártos: ő a csábító az ósanya idejétől kezdve. Az említett iratokban sok e fajta véleményt találunk, azonban az ellenkezőjét ugyanilyen könnyű szerrel kiolvashatjuk. Más művekben az asszony erős, bátor, aki egész életében a hitért küzd, jóságos, a szegények anyja, a betegek testvére, Krisztus menyasszonya, az elhagyottak kiszolgálója. Köteteket lehetne összegyűjteni azokból a nyilatkozatokból, amelyek a csábítóra hívják fel a férfi figyelmét, de ugyancsak vastkos

fóliánsok származnának a férfiakhoz intézett intelmekből, hogy tartsák meg feleségük iránti hűségüket, értsék meg gyengeségét, hibáit viseljék el türelemmel, még akkor is, ha az asszony a hűtlen. A középkor világi irodalma tele van ledér történetekkel, durva tréfákkal és piszkos asszonyhistóriákkal, a másik oldalon azonban csokrot fonhatunk a szerelmi költészet friss, erotikus tavaszi hangulataiból, a halálig tartó hűségről, az önfeláldozó anyai szeretetről és ezeknek a daloknak finomságát alig-alig érték még utol. A régi források a férfi és nő viszonyára vonatkozólag a szempontok és nézetek tömkelegét tartalmazzák, egy azonban hiányzik közülük: a nemek egyformaságának az elve.

A katolikus tradíció abból az alapvető tényből indult ki, hogy a természetben letagadhatatlanul két nem létezik és ehhez a tradícióhoz tartotta magát akkor is, ha az elkeseredett harcokban a különbségnek ezt a tényét nem akarták mindig világosan látni. Magától értetődő, hogy a bűnbeesett emberiségben kitortek ezek a küzdelmek, hiszen a bűn által, az igazságos és helyes cselekvésekhez szükséges jóakaratumk meggyengült. Ehhez járult még a sokfajta viszály, kaland és meglepetés, hiszen természetes volt ez abban a világban, amelyet egyszerre formált a nő és férfi, e két egymástól annyira elütő teremtmény. A középkor emberei mégsem lettek oly balgákká, hogy a rejtélyt a férfi és a nő egyenlőségének elfogadásával oldják meg.

Természetes, hogy a keresztény íróknak a kísértő nőt meg kellett vetniük, harcolniuk kellett ellene, különösen ha az Istennek szánt férfi szentélyébe kísérelte meg a behatolást. A középkor bizonyára tanácstalanul állt volna a sex-appealnak nevezett mai fogalom előtt, de nem tisztelhetne volna azokat az asszonyokat sem, akik a nemükből kiáradó vonzóerőt használták fel a férfi akarátának magukhoz hajlítására. Sohasem értették meg az aszkézis értékét úgy, mint a középkorban, amikor tudták nagyon jól, hogy vannak olyan feladatok, amelyek egész embert követelnek. Az ilyen férfi nem köthetett házasságot akkor sem, ha nem a misztika, hanem az aktív élet terén működött. Az erkölcsi értékek összezavarása, amelyet napjainkban érzünk, legnagyobbbrészt a puritanizmus hatása, amely pestisként tört be Európába. Ez a világnézet olyan morált hozott, amely azt követelte, hogy mutassuk magunkat tudatlannak, ha tisztában is vagyunk a körülöttünk történő események és dolgok lényegével. Az az erkölcsi anarchia, amelyet ma élünk át, a puritanizmus következő alaptörvényével magyarázható: „Tégy úgy, mint ha nem tudnál semmiről”. Visszataszító képmutatásokhoz vezet ez a felfogás. A természeti ember érzékenyen reagált a valósággal való ilyen visszaélésre, ismerni akarta önmagát, végül pedig követelte jogait, hogy olyan lehessen, mint amilyené a természet alkotta. Hisz – mondotta – a természet jó.

A kereszténység ezzel ellentétben azonban azt tanítja, hogy az emberi természet nem egészen jó. Az Istentől kapott tökéletességet a bűnbeesés által elveszítettük és csak a kegyelem javít meg bennünket újra, amely nem zúzza össze a természetet, hanem újból felépíti azt. A középkornak is ez volt a felfogása. Ezért nem tisztelhetne azokat a nőket, akik a „természeti” álláspontra helyezkedtek s lerántották szenvedélyeikhez a férfit azáltal, hogy bűnös szerelemre csábították, vagy azáltal, hogy a férfit, akár mint feleségek, anyák és uralkodónők kapzsiságra és bosszúra ingerelték, vagy arra lovalták, hogy családját visszaélések és igazságtalanságok útján juttassa vagyonhoz és hogy a nőnek a fényűzés iránti vágyait mások kárára elégítse ki. Nincs semmi csodálni való azon, hogy a középkor erkölcsi prédikációi különösképp a magukat cicomázó asszonyokat ostorozzák, hiszen azokban az időkben leginkább a férfi jutott szóhoz. Azt kellene inkább csodálnunk, hogy a viszonyokhoz mérten milyen sokat beszéltek a férfivilág drága mulatságai és szenvedélyei ellen. Mert ebben az időben igen sokan akadtak, akik nem adták fel a harcot a gazdagság és a hatalom imádói ellen és erősen küzdöttek a kizsákmányolókkal szemben, akik a szegényekben és betegekben nem ismerték fel az isteni Üdvözítőt. Még azokban az időkben és azon országokban is, ahol úgy látszott, hogy hatalmasok és kicsinyek, papság és világiak, mindenki, csak azon gondolkozik, hogyan rabolja ki felebarátját és hogyan gazdagodjon, –

mindig akadtak hangok, amelyek suttogva, vagy kiáltva így szóltak: Nem szabad így tennetek! Testvérgyűlölet, testvérgyilkosság az, amit cselekesztek!

Nem emlékszem, rámutattam-e már arra, hogy a középkor a nőben mindenekelőtt organizációs, igazgatási és vezetői képességeket akart látni. Csak ha ilyen volt, nevezték „erős asszonynak.” A „gyenge asszony” fogalma egyenlő a „rossz asszonyéval.” Az igazgatási képesség kifejezését természetesen nem találjuk meg sehol, tartalmát azonban a világi asszonyra, szerzetesnőre, feleségre, anyára, nemes asszonyra, fejedelmnőre, kispolgári asszonyra és a parasztasszonyra vonatkoztatva világosan meghatározzák. A középkor embere általában nem mozdult el a helyéről, földműveléssel foglalkozott és bármiképpen állapítsák is meg a törvények a nő jogi helyzetét, a gyakorlat azt bizonyítja, hogy a földművelő népek sokkal inkább tisztában voltak a nő hallatlan jelentőségével a családi fejlődés szempontjából, mint a nomádok, vagy egy tengerészekből és kereskedőkből álló társadalom. Nem azt akarjuk ezzel mondani, hogy a földművesasszonynak könnyű és jó volt a dolga, azonban bizonyos, hogy a paraszt nem zárhatta feleségét hárembe. Egy régi közmondás szerint az asszony az udvarra többet tud behozni a kötényében, mint amennyit a férfi lóval és kocsival be- és kihordani képes. Nem tudom, milyen öreg ez a közmondás, bölcsessége azonban régtől fogva elismert.

A középkor keresztény asszonya nemcsak hozzátartozói jólétéért volt felelős, jobban mondva hozzátartozóinak nemcsak férje, gyermekei és családjai számítottak, hanem mindazok, akik életének körében valamilyen szerepet játszottak: a szomszédok, a szegények és a betegek, a koldus, aki az ajtón kopogott vagy az útszélen kinyújtotta feléje a kezét, plébániájának egész közössége, a vándor, aki szállást kért, éppúgy, mint az apátlan-anyátlan gyermekek és a gyermektelen aggastyánok.

Az egyházi forrásokon kívül egy világi forrással is rendelkezünk, amely a középkori nő életét mutatja be nekünk. La Tour Landry lovag könyve ez, amelyet három leánya számára 1370-ben írt. Sok nyelvre lefordították, egyike volt aztán a könyvnyomtatás feltalálása után a legelső kiadványoknak. A reformációig a leányifjúság nevelésére kétségtelenül ez a könyv volt az irányadó. Igen érdekesek benne a szülőkhöz és a gyermekekhez intézett intelmek. Jellemző, hogy La Tour Landry lovag könyvét a puritanizmus később udvariattalannak, illetlennek minősítette. A lovag, leányait jámborságra, ártatlanságra, okosságra és jóságra akarja nevelni. Nem áll azonban azon a nézeten, hogy az érzékenység egyúttal már erény is. Egyszerű a módszere: életbölcsességgel teli történeteket mesél gyermekeinek, amelyek úgy vannak összeállítva, hogy a bennük foglalt példa vagy követésre méltónak lássék előttük, vagy pedig töltse el félelemmel és utálattal őket. Egyik-másik történet olyan kényes, hogy manapság még egy igazán nagyvonalú apa sem mondaná el leányainak. A XIV. század családi életének kutatója számára azonban a könyv aranybánya.

A lovag elsősorban gyermekeinek vallásos nevelésére helyezi a fősúlyt. Az intelmek során mindig visszatér erre a témára és újból és újból szívükre beszél, hogy őszintén és bensőségesen szeressék az Istent, istenfélelmük ne legyen látszat, megszokás, imádkozásuk pedig ne váljon lélektelen recitálássá. Szent összeszedettséggel hatoljanak be a hit titkaiba és az imádság jelentse az Istennel való őszinte és hódolatteljes társalgást. Még a testtartásra is kioktatja őket, miképpen viselkedjenek a templomban imádság közben, hogy ezáltal elkerülve a szórákozottságot, az áhítatot megőrizzék. Igen fontos, hogy mindig nyugodtak és méltóságteljesek legyenek akár az Istennel, akár az emberekkel érintkeznek. A bünt az Isten iránt való félelemből és szeretetből kerüljék. Hogy akarataikat biztonsággal is megerősítse, példákat mond el nekik atyjuk, milyen rosszul járhatnak azok, akik az erény útjait elhagyják. Közben pedig többször említi, hogy imádkozzanak a megholtak lelkeiért, rokonaikért éppúgy, mint azokért, akikre senki sem gondol.

Ki ne hallotta volna már azokat a rágalmakat, hogy az egyház a halottakért való imádságot a saját meggazdagodására használja fel. A papok ugyanis „rábeszéli a népet”,

hogy misealapítványokat létesítsen a szenvedő lelkek részére. A valóság pedig az, hogy egészen másképpen jelenik meg Egyházunkban e segélylehetőségben való hit. És ez nem más, mint a szentmise mementója az elhunytakért és a Halottak napja. Az utóbbit a protestantizmus is felújította napjainkban, de ez csak annyit jelent, hogy a hívők megemlékeznek halottaikról. A középkorban nem volt szokatlan, ha a püspökök magánvagyonuk legnagyobb részét a tisztítótűzben szenvedő lelkek enyhítését célzó misealapítványokra fordították és itt különösképpen a saját rokonaikra gondoltak. Van egy monda arról a szellemről, amely megjelent egy lakománál és köszönetet mondott a vendégeknek a De profundisért, amelyet étkezés után imádkoztak el. Landry lovag ugyanennek a történetnek két variációját ismeri. Egy fiatal leányról van szó, aki éjszakának idején, ha felébredt, a szenvedő lelkekért szokott imádkozni. A legenda először azt mutatja be, hogyan feledkezik meg a bűnös szerelemben az erényről és a tisztaságról, a másik alkalommal azonban a kísértőt meneküléssel tartja távol magától. A csábító mindkét esetben halottak lelkeitől látja körülveve szerelmesét, a fiatal leányt, akik elhagyhatták a tisztítótűzet, hogy jótevőjüket megvédelmezzék.

Az a jámborság, amelyet a lovag leányai szívébe vés, igen messze van a fejlógató búsulástól. Határozott cselekedetekben megnyilvánuló szeretettel kell gyermekeinek hitüket megőrizniük. La Tour Landry természetesen feltételezi azt, hogy leányai férjhez mennek majd és ugyanabban a társadalmi osztályban maradnak, amelyben születtek. Az előkelő asszony férjének tisztelettel és engedelmességgel tartozik – inti őket – mások előtt nem ellenkezik férjével, nem beszél róla megvetően, vagy szeretetlenül. Azonban, ha a szükség úgy kívánja, nincs abban semmi merészség, hanem kötelesség, hogy az asszony a férfit rendreutasítsa, becsületre és kötelességére figyelmeztesse. Ez esetben négy szemközött úgy beszéljen férjével, mintha annak élő lelkiismerete volna. Egy nemes asszony akkor is jószágon és őszintén fogja előadni óvó szavait, ha a férfi lenézi a figyelmeztetést, vagy ha azzal fenyegetőzik, hogy megveti, megveri és eltaszítja az asszonyt magától.

A leányok fiatalságukra és szépségükre is vigyázzanak. De ez ne történjék oly módon, mint az istentelen asszonyoknál, akik felcicomázzák magukat, festik hajukat, kitépik szemöldöküket és ki akarják javítani azt, amit Isten olyan szépnek teremtett. Mértékletesség az ételben és italban megőrzi a test karcúságát és finommá teszi a bőrt. Figyelmeztetésül egy fiatal szépségről beszél el egy történetet a lovag. Ez a leány kérőjének fogadására tél közepén szűk selyemruhát öltött fel, alsóruhák nélkül. A kérő azonban a hamuszürke, szederjes arcú, vörös orrú és megkékült ajkú menyasszonyt oly csúnyának találta, mint az ösbűnt. Húga, aki nem remélt semmit, friss volt, piros, mint a rózsa, hiszen rendesen öltözött, bélelt alsóruha, prémes öltözék és meleg sapka volt rajta, ő is lett a menyasszony. Az apának e figyelmeztetésében van valami időtlen értelem.

Leányai társadalmi állásukhoz mérten öltözködjének, de jusson eszükbe mindig annak a lovagnak a felesége, aki soha nem törődött egyébbel, mint halandó testének cicomázásával. Tíz pompásnál pompásabb öltözete volt ennek az asszonynak. Egy ruhájának árából esztendőig élélhetett volna egy szegény család. Amikor azonban meghalt és Szent Mihály mérlegre helyezte a lelkét, a sátán is előhúzta az asszony ruhásszekrényét és annak tartalmát a mérleg másik tányérjába öntötte, úgy hogy az asszony most már könnyűnek találtatott. Vigyázzanak arra is, nehogy olyanok legyenek, mint az a másik nő, aki a lakomákra, barátainak és rokonainak fogadására a legjobb és legszebb ruháit öltötte fel, de elegendőnek tartotta az egyszerűbb, a másodrendű öltözetet, amikor a templomban a legnagyobb Urat és Királyt fogadta a szívébe. A keresztény nő akkor díszítse fel magát elsősorban, amikor a templomba megy. Egy másik történet arról a dámáról beszél, akinek napjait kizárólag két ölebecskéjéről való gondoskodás töltötte ki. Mindig csak ezeket fürdette, kefélt és táljaikba nyalánságokat, ingyencégeket helyezett. Pedig igen gyakran intette egy szerzetes ezt az asszonyt, hogy inkább a sok szegény gyermekkel foglalkozzék. Nos, amikor elérkezett a

dáma halálának ideje, az ágya körül állók valamennyien látták, mint ugrik fel a két fekete kutya a halott párnáira és mint nyaldossák végig arcát. És ahogy megérintették a bőrt, az megfeketedett, mintha elégett volna.

Ezzel ellentétben castiliai Szent Blanka halottas ágyánál azt látták, hogy szobája sugárzó gyermek-alakokkal telt meg. Erős akaratú hős asszony volt Szent Lajos anyja, aki jól gazdálkodott örökségével és élete végéig hatással volt fiára. Az államügyekben való nagy elfoglaltsága ellenére is mindig talált azonban időt, hogy a szegényekkel és betegekkel törődjön. Különösképpen a gyermekek voltak szeretetének tárgyai, azokról mint kedves és jóságos anya gondoskodott és ezért jött el halálos óráján a szent gyermekek serege, hogy felvigye lelkét Isten ítélőszéke elé.

A lovag minden oktatásának az a mély értelme, hogy az élet felelősség. A nemesség, vagyon, hatalom felelősséggel járnak. A házasság is felelősség. Minden életviszonyban önuralomra, tapintatosságra, belátásra és munkakészésre van szükség és az emberek csak az Istennel való együttlét által kapnak erőt ahhoz, hogy itt a földön megállhassák helyüket. Azokhoz a haragos prédikációkhoz, amelyekkel a középkor a könnyelmű, érzéki, csak az öltözködéssel törődő asszonyokat ostorozta, a lovag könyve értékes kiegészítésül és magyarázatul szolgál. Az ilyen könnyelmű asszony semmi körülmények között sem lehetett abban a korban a keresztény feleség eszményképe, a férfi segítő társa.

Az élet azonban még azt a fiatal leányt is, aki maga választotta a kolostort, vagy akit a szerzetesi életre a családja szánt, oly feladatok elé állíthatta, amelyek szervező tehetséget, intézkedő képességet követeltek tőle. Tudjuk ugyanis, hogy igen sokszor fokozatosan nagy vagyonok halmozódtak fel egyes kolostoroknál. A javak, amelyeket valaha is egy szerzetnek ajándékoztak, fennmaradtak, a világi kézben lévő vagyon ellenben házasság, adás-vétel, árverés folytán sokszor cserélt gazdát. A jómódú rendházak mellett azonban akadtak szegényebb és nincstelen kolostorok is, különösen a női zárdák között. Ez utóbbiakkal törődtek a legkevesebbet, mert a világi nagyságok, ha bőkezűek is voltak egy-egy hatalmas szerzetesrenddel szemben, ezeket a szempontokat a szegény zárdákra nem alkalmazták. Azt gondolták ugyanis, ha e hatalommal rendelkező kolostorokat jótéteményekkel borítják el, hasznos és bölcs dolgot cselekszenek, hiszen ezáltal már e földön barátokat szereznek maguknak.

A kolostoroknak hagyományozott vagyonok gyakran egy-egy klauzula által arra kötelezték a szerzeteseket, hogy egy bizonyos számú szegényt étellel, ruházattal lássanak el és általában gondoskodjanak róluk. A régi kolostori krónikákból tudjuk, hogy különösen a VIII. Henrik uralkodása alatti Angliában, aki rengeteg templomot fosztott ki és rombolt le, – mennyit tudott áldozni egy perjelnö, vagy apátnő, rendelkezett legyen bár a legcsekélyebb eszközökkel is a sok száz éhes száj táplálására. De nemcsak a kolostorok hanyatlásáról és pusztulásáról szóló legendák, hanem a későbbi, levéltárakban talált okmányok is, jámbor, komoly apácáknak, derék anyáknak rajzolják az apátnőket.

Aki megmarad amellet, hogy a középkori katolikus kultúra a nőt másodrendű, vagy alacsonyabb rendű nemnek tekintette, az látszólag fáradság nélkül be is tudja bizonyítani ezt a nézetét. Azonban az is tagadhatatlan, hogy nagytehetségű asszonyok mindig találtak alkalmat arra, hogy tehetségüket úgy fejlesszék és szabadon, korlátok nélkül bontsák ki, ahogy ez elképzelhetetlen lenne egy világban, amely a luteránizmus és kálvinizmus bélyegét viseli magán. A luteránizmus nagy fontosságot tulajdonít a túl meleg családi életnek; a kálvinizmus gyűlöli a lelki bajt, a vallásnak művészi, képzőművészeti alkotó elemeit, túlbecsüli a kapitalista munkát és azt hiszi, hogy a gazdasági siker már az isteni kegy és kiválasztottság jele. Ezek a szempontok vaskövetkezetességgel vezetnek a lélek inkább női tulajdonságainak megvetéséhez, mint az intuíció, a lelki finomságok iránti érzék, amely tapintatosságban, szelíd, méltóságteljes viselkedésben, a szép életformák ápolásában nyilvánul meg és igen sokszor jelentkezik a melegszívű szeretetmunkában.

Jellemző, hogy Florence Nightingale Manning kardinálishoz fordult közvetítésért, kérve, vegyék fel kisegítőnek egy ír kórházba, amikor elhatározta, hogy a betegápolásnak visszaadja régi, a keresztény irgalmasságot hangsúlyozó jellegét. Háromszáz éven át ez a szeretetmunka ugyanis alig volt más, mint részeges kiszolgálónők és igen gyakran egykori prostituáltak foglalkozása. Dickens *Sairah Gamp*jában örökítette meg ezt a típust.

A nőemancipáció névvel megjelölt mozgalom elsősorban a társadalomnak kapitalista és ipari társadalommá való alakításának következménye volt, és ebben az otthon, mint gazdasági és termelő egység, el kellett, hogy veszítse jelentőségét. A nők vádjainak keserű hangsúlya a férfi fennhatósága ellen, bizalmatlanságuk, amely a törvényekben és szokásokban csak a férfiak tirannizmusának elnyomó kedvét látta (bár azok éppen oly erős nővédelmet és biztonságot is jelentenek), a nő érzékenysége, ha ezekről a dolgokról szó esett, nem volt más, mint félelem a hálókabát- és csibuk-diktatúráktól, amelyek a XVIII. század kezdetén a nem katolikus Európát jellemezték. Lázadás volt a nőknek ez a gondolatmenete azokkal a papucshősökkel szemben, akik természetes, hogy nem feleségeik papucsá alatt nyögtek, hanem puha házicipőjükben ide-oda csoszogva a négy fal között játszottak hősi szerepeket.

Nemrégiben olvastam egy könyvet, amely egyenesen komikusan világítja meg a tényt, hogy az észak-európai asszony milyen kritika nélkül teszi felelőssé a nők „leigázásáért” a keresztény múltat, holott az csak a reformációnál kezdődött. A könyv címe: „A Room of One's Own”, és Virginia Woolf angol írónőtől származik. Beismerem, hogy csak ezt az egy munkáját olvastam. Az írónő egy ősi egyetemen tett látogatását meséli el és összehasonlítást tesz az egykori főiskolák és a mostani kollégiumok között. Amazok bőkezűek, a szellemiek tekintetében nagyvonalúak és gazdagok voltak, a mai női kollégiumok pedig szegények, kicsinyek és nem is szépek. Ezzel kapcsolatban azután elmélkedik a felett is, hogy mi az oka annak, hogy a nő oly keveset számít a tudományokban és művészetekben. És abban találja meg az okot, hogy a nőnek szó nélkül bele kellett törődnie, hogy a férfi még külön szobára sem érdemesítette, ahol dolgozhatott és tanulhatott volna. Arról a tragédiáról képzelődik, amely Shakespeare nővérének életében játszódhatott volna le, ha véletlenül bátyjának hatalmas tehetségével rendelkezik. Virginia Woolf szerint a társadalom sohasem tűrte meg a zseniális nőt, nem hogy biztatta volna. A katolikus tradíció úgy látszik egyáltalán nem létezik Virginia Woolf számára, mert egyszerűen mellőzi és azt kell hinnünk, hogy arról a legcsekélyebb fogalma sincs. Afra Behnt, ezt a nem egészen kifogástalan jellemű nőt, aki II. Károly idejében kém volt, tartja az első angol asszonynak, aki irodalmilag is működött. Ebből csak annyi igaz, hogy Afra Behn valóban tehetséges regényeket és színdarabokat írt. Mrs. Woolf úgy látszik nem ismeri a középkornak azt a két nagy írónőjét, akiknek oly nagy jelentőségük volt koruk misztikus irodalmában. A Lynnből származó Margaret Kent műveiből elragadó szépségű töredékek maradtak reánk, Juliana of Norwich munkáját, az „Isteni szeretet kinyilatkoztatásai”-t pedig általában a középkori misztikus irodalom gyöngyei közé számítják. Az utóbbi években egy egész sorozat új kiadás jelent meg belőlük, amelyek közül három van birtokomban. De nem hiányzanak a középkorból azok a tanulmányok sem, amelyek Juliana of Norwich egyéniségét világítják meg és megmagyarázzák helyzetét korának filozófiai és teológiai irányához.

Mindaddig, amíg a katolicizmus volt az uralkodó eszme Európa szellemi életében, az a nő, aki részt akart venni a szellemi mozgalmakban és hozzá akart járulni azok fejlesztéséhez, meg is találta az alkalmat. Olyan területen is működhetett, amely tulajdonképpen a férfilélek számára van fenntartva. Természetes, hogy az ilyen női tehetség nem volt mindennapi. Ha jelentkezett, a tehetség hordozóját feltűnőnek tartották, de egyáltalán nem nőietlennek.

Az apostolok is tudták már, hogy az Úr egyenértékűnek számítja a nőt a férfival. Az apostolok levelei a bizonyítékai, milyen nagy feladatokat bízott az egyház a nőkre. E feladatok betöltése éppen olyan fontos volt a közösség számára, mint a férfiak dolga.

A papi hivatásból azonban a nők ki vannak zárva ...

Nem, egy asszony soha nem lehetett „papnő”, soha nem nyerte el a diakonátusi felkenést, nem ministrálhat a szent áldozatnál, de szellemének erejével útbaigazíthatja azt a papot, aki nem becsüli meg hivatásának méltóságát, még akkor is, ha magáról Krisztus helytartójáról lenne szó. A korabeli Európának egyik igen távol eső vidékén lakó özvegyasszony, svédországi Szent Brigitta, vagy Sziénai Szent Katalin, alázattal hajolnak meg a tisztség előtt, amelyet a férfi visel, ugyanakkor azonban kíméletlen szavakat használnak magával az emberrel szemben, aki a ráruházott méltóságot megsértette. Szellemi és lelki erejük hatalmánál fogva teszik ezt, amely felett félelem nélkül rendelkeznek a kegyelem támogatásával. Mi katolikusok nem találunk e kettősségben semmi ellentmondást. Tudjuk, hogy Krisztus helytartója az, aminek neve mondja. Aki őt megbízta, megígérte, hogy egyháza felett őrökdi, hogy a pokol kapui ne vehessenek rajta erőt. A helytartó maga azonban ember marad, aki éppúgy, mint többi embertársai, elveszítheti vagy megszentelheti lelkét. Mert egészen különös, nagy, félelmetesen nagy személyes felelősséggel tartozik, – nagyobb, mint valamennyien – hiszen mindannyiunk fölé állította az Isten.

Az Egyház elvileg soha nem ellenezte, hogy a nők elsajátítsák azokat a tudományokat, amelyek megnyíltak előttük, és hogy ha egy asszony a szellemiek terén értékeset alkotott, művét köszönettel és csodálattal fogadta. Már Szent Jeromos is évekig dolgozott együtt asszonyokkal, vele hasonló gondolkodású nőekkel, akik szerényen szólva: egyúttal komoly emberek is voltak. Szent Jeromost igen sokszor szeretik idézni, mert néha kellemetlen hangon nyilatkozott a nőkről, ám ez csak azokra vonatkozott, akik érzéki hatalmukkal játszadoztak. Bizonyos mértékig Szent Paulának tulajdonítják az ösztönzést, amely Jeromost életművének, a Szentírás lefordításának munkájához vezette. Paula előkelő római özvegy volt, aki több asszonnal együtt kolostorszerű közösségben élt. Apácaival együtt arról panaszkodott, hogy a Biblia egyes részeinek fordítása nem kielégítő, hogy az íráshibák gyakran eltorzítják és értelmetlenné teszik a szöveget. Amikor azután Szent Jeromos nekilátott a munkának, a nagyműveltségű római nők értékes szolgálatokat teljesítettek neki és az egyház sohasem szégyellte beismerni, hogy a Szentírás klasszikus fordítása nők segítségével jött létre.

Szent Jeromos néhány elragadóan gyönyörű levelet intézett Szent Paula fiához, annak négyéves kis leánya nevelésére vonatkozólag. Azt tanácsolta az apának, hogy fából vagy elefántcsontból készíttessen egy táblácskát, karcolja bele az egész a, b, c-t előre, hogy a kis leány játszva tanulja meg, hogyan kell a szavakat és mondatokat helyesen összerakni. Az atya viasztáblára írja rá, először vékony vonallal a betűket, hogy kis növendéke azután erősebben kihúzhassa azokat. Kezelszékét először vezetni kell a betűk után, míg el nem sajátítja, hogyan kell a palavesszőt megfogni. A feladatok ne legyenek terjengősek. A gyermek természetétől fogva tanulékony, és ha az iskolában restté vagy durcássá válik, annak csak a tanító az oka. Nem szabad kedvét szegni a gyermeknek olyan feladatokkal, amelyek meghaladják erejét. Később görögül is tanuljon a kis leány. A kezdet kezdetén kell bevezetni már a nyelv ritmusának rejtelmébe. Alaposan és idejekorán tanulmányozza anyanyelvét, a latint, különben már mint gyermek könnyen hozzászokik a szavak és mondatok rossz hangsúlyozásához. Lám, az egykori sivatagi vezeklő atyák követeléseikben soha nem voltak szigorúak és mértéktelenek, ha olyan emberekről volt szó, akik nem hivatottak a pusztaságban való vezeklésre.

Senkinek sem jutott eszébe, hogy Rosvitha von Gandersheimet nőietlennek tartsa, mert a pogány és erkölestelen darabok pótlására latin drámákat írt a kolostori iskoláknak. Ez a Harald Haarfagr idejében élt szász apáca nemcsak a pedagógia területén úttörő, hanem valódi költő is volt. Drámáinak a szentek életéből vett jelenetei és dialógusai még ma is elragadnak bennünket, olyan frissek, melegek és annyira ismerik az emberi természetet. Rosvitha e drámákon kívül hosszabb terjedelmű epikus költeményeket is írt kolostorának történetéről és I. Ottó életéről. Bingeni Szent Hildegardot nemcsak saját apácai tisztelték már

életében is (akik úgy szerették, mint édesanyjukat és uralkodónőjüket), de levelezéséből tudjuk, hogy fejedelmek és prelátsok, világiak és szerzetesek, férfiak és nők, korának összes nagyjai és számtalan ismeretlen fordult a társadalom minden rétegéből a ruppertsbergi apátnőhöz, hogy testi-lelki bajaiban tanácsát kérje. Az idős apáca nagy missziós utakat is tett a frank és rajnamenti községekben. Útközben prédikált és látomásai voltak. Ezenkívül, mint orvost és természetbúvárt is tisztelték. De írt homíliákat, anatómiai és botanikai műveket, teológiai értekezéseket és drámákat, s a szentek életét is kutatta. Pápák fordultak ehhez a német apácához tanácsért, biztatásért és áldásért. Amikor 1179-ben 80 éves korában meghalt, bingeni kolostorát az egész akkori kereszténység ismerte. Nemcsak apácáinak tökéletes élete sugározta szét hírét, hanem csodálatos kerti veteményei, mintagazdasága, szőlője is, és nem utolsósorban jutott elismerés könyvtárának, amelyről azt tartották, hogy a legnagyobb az Alpokon túli kolostorokban. Szent Gertrudnak, magdeburgi és hackeborni Szent Mechthildisnek legalább nevét ismeri minden katolikus. Közel állanak még ma is hozzánk, hiszen az ő imádságaiknak gondolatait találjuk meg imakönyveinkben. Maradtak utánuk olyan művek, amelyekhez súlyos tudományos magyarázatokat kell fűzni, de maradtak olyanok is, amelyeket változtatás nélkül adtak ki, hogy az egészen egyszerű nép is olvashassa és épüljön rajtuk. Brigittát, Sziénai Katalint, Juliana of Norwichot már említettem. Eltekintve attól, hogy mit jelentenek nekünk, hittestvéreinknek, mind a három a világirodalom nagyjai közé tartozik. A svéd Brigitta prózában Strindberg mellett áll, Katalin olyan mestere az olasz nyelvnek, hogy elfogulatlan nem katolikusok magasztalják, Juliana könyveit pedig különösen olyan körökben lelkesednek, ahol ez a könyv csak mint művészi tett tűnik fel, vallásosságát egyébként álmodozással, poézissal tévesztik össze.

Még sokkal több példát hozhatnánk fel arra nézve, a többi országokból is, kik voltak azok a nők, akik lényegesen hozzájárultak az európai irodalomhoz. Befejezésül azonban már csak a legnagyobbat említem meg: Avilai Nagy Szent Teréziát, akit Róma a Doctor Ecclesiae címmel ruházott fel és akit Harold Hofding a modern pszichológia úttörőjének nevez. Fel kell tételeznünk, ha ezek az asszonyok szabadon kibonthatták rendkívüli tehetségüket, hogy olyan világban éltek, amely kedvezett talentumuknak és annak fejlődését támogatta. Ha olvasni és írni tudtak, sőt mi több, ilyen ragyogóan értettek az írásművészethez, az annak a jele, hogy ez a mesterség már általános volt, azaz olyan társadalomban éltek, amely ugyanazon a szellemi színvonalon élt, mint ők. Az apácák és egyházi vezetőik közötti sűrű levelezésnek az a meggyőződés volt az előfeltétele, hogy nők és férfiak a szellemiek területén egyenlő rangú emberekként találkozhattak. De kellett hozzá az a hit is, hogy Isten trónusa előtt a férfi lelke nem előbbre való, mint a nőé és hogy Isten a nő lelkét éppúgy alakítani és betölteni akarja, mint a férfié. Természetesen arról is meg voltak győződve, hogy mind a férfi, mind a nő lelkének meg vannak a maga különös sajátosságai. Ez a különbözőség figyelmeztetés volt számukra, milyen változatosan gazdag a teremtés.

II. A Mericiek

Giovanni Merici ősei évszázadok óta birtokolták a Garda-tó melletti majorságokat. Jóban és rosszban váltakozott itt a nemzedékek sora. A középkori paraszt életét bizonytalanná tették a háborúk, felkelések, a rossz termés és a járványok és ez a bizonytalanság, különösen Észak-Olaszország tavai mellett, a hó koronázta Alpok lábainál élő parasztokra volt végzetes. A Mericiek mindenkor szabadok voltak, munkás, életvidám emberek, akik újból és újból nekiláttak földjeik megművelésének, ha sáskajárás, vagy ha német és olasz seregek vonultak pusztítva végig az országon.

A régi udvarház, ahol 1474. március 1-én Szent Angéla született, még ma is áll, egy kissé Desenzano községén kívül. Ötödik gyermekét ajándékozta Angélával Donna Merici a

férjének. A gyermekek közül három fiú korán meghalt és csak két kis leány maradt életben. Angéla gyermekkori emlékei között, amelyet későbbi társnőinek elmesélt, az első életrajzok is erről szólnak, nénje nagy szerepet játszik. A boldogság és szeretet napsugarába burkolva maradtak meg emlékezetében egész életén keresztül gyermekévei, amelyeket az atyai házban töltött el. Melegítő és védő szülői szeretet fogta körül a két kis leányt s az apa és anya, de az egész kis világ fölé is a mindenható Isten jósága hajolt, aki rájuk borította hatalmas kegyelmének szárnyait. A reggeli imádságról Angéla így ír: Édesapja és anyja a konyha széles kőpadlóján térdelnek. Kint az ajtó előtt, a tó felől, világosszürke fellepként hullámszik a köd, majd a szilfákon keresztül, amelyek alatt a venyigék már fel vannak kötözve, tovább gomolyog. A két piszkos-fehér, izmos ökör a taligába befogva a ház előtt vár: Giovanni Mericinek a deszenanói piacra kell mennie. Imádság után az anya hozzáfog a házi munkához, és délben, amikor a forró napsütötte levegőn át megkondul a harang szava, a férfiak hazajönnek ebédelni. Sokszor azonban kint maradnak, amikor sürgős a munka, vagy itt van az aratás ideje és ilyenkor Donna Merici férjének és a ház népének maga viszi az ételt s italt a mezőre. Angéla is vele megy. Az út cserjék és kőrakások között vezet, a lomb mindenütt nehéz a portól, mintha a természet elvirágozott volna. Színes gyíkok hasálnak ki a napsütésben a forró kövekre. Este a hatalmas konyha tűzhelyén lobog a láng, amelynek fényénél a családapa a Szentírásból, a szentek életéből, a pusztai atyák komoly könyveiből olvas fel övéinek. A két kis leány pedig megremeg az olvasmányok hatása alatt.

A tetőgerendák alatt fénylő sonkákat és fekete kolbászokat füstölnek. Az egész majorságban Giovanni Merici telt boroshordóinak illata terjed szét és összekeveredik a frissen sütött kenyér szagával, amelyet most készített a ház asszonya. Nem szabad tehát csodálkoznunk, ha a két kis leány a böjtölést választotta, amikor a jó Istennek meg akarta mutatni, hogy kész érette áldozatot is hozni. A paraszt és különösen az olasz paraszt egész lelkéből tiszteli az ételt és örül a bőséges és jó étkezésnek, amelyet az Isten kezéből származó zálognak tart. A katolikus aszkétika pedig sohasem tanított bennünket arra, hogy azon az alapon utasítsuk vissza a föld javait, mintha azok a gonosztól valók volnának. Ellenkezőleg, mi vagyunk a gonoszok. Az étel Isten adománya, a bor Isten áldása, azonban az emberek állatokká lesznek, gondolkodás nélkül falnak és isznak, úgy, hogy az Ég leggyönyörűbb ajándéka, az értelem is elhomályosodik. Amikor a két kisleány rájött erre, szégyellte magát és elszomorodott azoknak az embereknek a bűnei miatt, akiket ilyeneknek látott. Készek voltak a vezeklésre és böjtölésre is. Valószínű, hogy több játék, mint komolyság volt ebben. A kert mélyén, az öreg szőlőtőkék között cellát építettek maguknak, hogy ott remeték és szentek legyenek. „Félig gyermekjáték, de Isten félig már a szívükben van.” Hétéves korában Angéla szülei rájöttek, hogy Angéla éjszakánként felkel és imádkozik. Mindig a hideg kőpadlón térdelt. Atyja megdicsérte buzgóságát, megtiltotta azonban, hogy imádságát így folytassa, hiszen fiatal erői még nem elegendők hozzá. Maga a plébános is eljött és megerősítette az atyai ítéletet.

A protestáns tradíció szívósan kitart amellett, hogy amikor mi a szenteket tiszteljük, az nem más, mint álcázott bálványimádás. A szentek ő szerintük a régi, kereszténységgel kissé bemázolt népistenek, akik épp ezért csak bálványok maradtak. Az olyan katolikusoknak, mint én is, akik protestáns környezetből származnak, nem egészen könnyű mindig megérteniük, mi is valójában a szentek tisztelete. A legfontosabbat természetesen tudjuk, azt, hogy a szentek nem istenek, sohasem voltak azok, még akkor sem, ha azokba a templomokba vonultak be, ahonnan a régi isteneket először ki kellett űzni és még akkor sem, ha félreismerhetetlenül pogány vonásokkal ruházták fel őket. A tudatlan és együgyű katolikusok is mindig tudták, hogy a szentek emberek, nem teremtők, nem istenek, hanem teremtmények. Tisztában vagyunk vele, hogy a csodáikkal legjobban pazarló szentek sem a maguk, hanem az Istennel való együttlétük erejéből hatnak, aki őket is, bennünket is alkotott. A nép fantáziája költészetében szívesen átformálja a szentek életét és el akarja hitetni velünk, hogy ezek az

emberek már születésüktől kezdve ki voltak választva, és hogy már zsenge, fiatal korukban ragyogó, különös tulajdonságokkal rendelkeztek. A népsziché e tudat alatti kísérletében igen komoly mag rejtőzik. Mentegetni akar minket, közönséges embereket, mert a legnagyobb örömmel vonjuk ki magunkat az életszentség után való törekvés nehéz kötelessége alól. Pedig meg van mondva, hogy mi után kell törekednünk: „Legyetek tökéletesek, mint ahogy a ti mennyei Atyátok tökéletes”. Bizony mi meghökkenünk, és szinte vakmerőnek tűnnek William Doyle és Martin Teréz szavai, akik arról beszélgettek társaikkal, hogy szentek lesznek. Éppúgy, mint ahogy más emberek karrierről, jó pártiról, szerelmi házasságról tárgyalnak. A szentség utáni vágy különféle módon ébredhet fel, de ritkán fordul elő, hogy a szent általa találta meg az Istenhez vezető utat, hogy egy másik lába nyomát követte.

Merici Angélának azonban ez volt az útja. A kereszténység levegőjében élt, úgy született bele az egyházba, ahogy az ember saját népébe beletartozik. A szentek története hazájának története volt és a szentek voltak a hősei. Angéla pedig az érzelmekkel teli gyermekek szokása szerint már igen korán a költészet felhőibe burkolta a hősoket, „tisztelte” őket, mint napjaink gyermekei Nansen vagy Amundsen iránt rajonganak. De amint növekedett és érette vált a kis leány, kimagaslott a gyermekies rajongásból és acéltudatos önneveléshez érkezett el. Istennek akart szolgálni, az ő szolgálatában akart dolgozni, ahogy azt a szentek tették. 12–13 éves korában hite már meleg, gazdag és bensőséges volt. Minél jobban Krisztus tanítását tette meg élete zsinórmértékéül, minél inkább hozott kisebb-nagyobb áldozatokat érte, minél erősebben volt ura lelkének, annál boldogabban élte át Isten valóságos közelségét. Érezte, hogy az Isten szeretete szorosabban, bensőségebben fonja körül, mint a szülőké. Pedig a gyermekek, testvérek és szülők közötti szeretet a Mericiek házában minden bizonnyal igen gazdag és meleg valami volt.

Boldogan éltek. A fiatal gyermek otthon és a közösségben szüleivel együtt tökéletesen átélte és élvezte az életet. Az egyház ünnepei népünnepélyek voltak egyúttal. Minden ünnep szentmisével kezdődött, azután nagy lakoma következett. A plébánia népe, amely étlen-szomjan, vidáman és józanul, távolból és a környékről érkezett az istentiszteletra, a templom körül telepedett meg. Kicsomagolták kosaraikat, bort és kenyeret cseréltek és koccintgattak egymással. Angéla családjával együtt szűkebb hazájában, Desenzanóban és Salóban, ahova anyja való volt, így élte végig az aratás és a szüret ünnepeit, így vett részt a körmenetekben és a misztériumjátékokon az egyház főünnepein. Angéla örült mindennek, de a gyermek boldogsága mögött egy mélyebb, tökéletesebb boldogság sejtései ködlöttek már, egy szereteté, amelyről nem tudta még, hogy mennyit követel, mit kell feláldoznia, de elhatározta, hogy kész mindenét odaadni érte.

– Ó, Angéla, milyen szép a te hajad! – így szólt hozzá egyszer egyik barátnője és csodálkozva fonta bele ujjait Angéla nehéz, arany fűrtjeibe. – Gazdag kérőt hoz majd számodra és biztosan könnyen jutsz előre az életben. – És Angéla előtt ekkor hirtelen világossá lett, hogy a világi eredmények nem neki valók, és rájött arra is, hogy ez a tudat már rég ott élt benne. A házasságban nincs mit keresnie. Tudta, hogy mit jelent szépsége, hiszen az aranyszőke haj Olaszországban igen ritka dísz. Az öreg, fogatlan Mater Angéla halotti maszkján még ma is látjuk, milyen széles, magas homloka volt, szeme mélyen feküdt s finoman formált szemöldökéből csontos, nemes orr emelkedett ki. Az észak-olaszországi nőknek ahhoz a junói típusához tartozott, amelyet Mantegna képeiről ismerünk. A legrégibb életrajzok ragyogó szépségéről beszélnek. Nos, mikor szépségéről hallott, rémület fogta el: lehetséges, hogy alakja megakadályozná hivatásának követésében, amely világosan élt lelkében? Titokban tehát kormot kapart le a tűzhely faláról, forró vízbe öntötte azt és ebbe a sötét kotyvalékba mártotta bele aranyszőke haját.

Tizenhárom éves volt, mikor az első szentáldozáshoz járult. E napon teljesedett ki az életvágy, amely gyermekkor óta nőtt lelkében. A szülők megérezték, hogy gyermekükben az Isten misztikus szeretetének hivatása rejlik. Donna Merici egy darabig aggódott, amikor látta,

hogy Angéla a szent kenyér magához vétele után egy hétig, vagy még tovább semmi mást nem evett. – Sokat fogunk vele még átélni – szokta mondani atyja és a plébános helyeselt neki. Az idő feltárja majd Isten terveit.

Két évvel később Giovanni Merici meghalt. Az anya jámboran megnyugodott az Isten akaratában, de a mindezideig erőteljes parasztszorongás mintha megtört volna. Ellátta továbbra is a major gondjait, azonban gyorsan kifáradt. És ekkor leányai a nagyobb munkát magukra vették. Angéla, az Isten misztikus menyasszonya, megmutatta, hogy gyakorlati és körültekintő háziasszony is tud lenni. Rövid idő alatt ügyesen ő vette kezébe a háznép ügyeit.

Nem sokkal később nénje is meghalt. Úgy látszott, hogy Angélát a fájdalom egyelőre megbénítja. És ekkor történt vele valami. Vacsorát vitt a mezőre a munkásoknak és néhány pillanatra az útmenti kápolnánál letérdelt. Ekkor hirtelen égi fény teljessége sugárzott reá és halott nénjét szüzek seregében pillantotta meg. Vigasztaló szavakat hall felülről: a legmagasabb bölcsesség ad írt szívének fájdalmára.

Nem sokkal később anyja is meghalt és Angéla húgával együtt anyjának bátyjához, Salòba költözött. (Egy régebbi krónika szerint *öccséről* és *nem húgáról* volt szó. A fiúcska már kilencéves korában meghalt volna. Angéla életének erről az idejéről a források igen szegényesen csörgedeznek.) Salòban a viszonyok mások voltak, mint amilyeneket otthon megszokott. Nagybátyja a városban gazdag és hatalmas férfiúnak számított. A szabad parasztság és a gazdag polgárok osztályai közötti határok elmosódtak s e két réteg uralkodott a kis városokban. A két réteg állandóan torzsalkodott egymással a hatalomért. Ugyanilyen felismerhetetlen volt köztük és a környék kisnemessége közötti elválasztó vonal is.

Nagybátyjának házában Angéla a kisváros viszonyainak megfelelően átélte az olasz reneszánsz lármás, színes ünnepi életét. Polgárháborúk, pártvillongások, családi civódások, legitim és illegitim szerelmi históriák, szegénység, betegség, járványok, játék és párbaj, hűtlenség, csalás, luxus és könnyelműség mind ott örvénylett a tapasztalatlan parasztleányka szemei előtt. Rövid ideig, rokonai kívánságára velük együtt részt vett a kisváros életében.

Egy szép napon, jobban mondva egy éjszaka mindkét Merici-leány eltűnt. Bizonyára rájöttek, hogy nem tudnának ebben a levegőben megmaradni, s ezért gyors elhatározással visszasiettek a szülői házba, gyermekjátékaik remetecellájába, a kert mélyén fekvő kunyhócskához. Most azonban már komolyan vették: életüket az egyedülletben Istennek akarták szentelni.

Nagybátyjuk azonban hazahozta őket, s mint Angéla később elbeszélte, bölcs és szelíd szavakkal fordult hozzájuk. Nem gúnyolódott, nem szitkozódott, hanem komolyan beszélt arról a veszélyről, ami két fiatal leányt érhet, ha egyedül laknak egy országút menti kunyhóban. Angéla belátta nagybátyja szavainak igazságát és tudatában volt, milyen felelősséggel tartozik húgáért. Később látni fogjuk, hogy Angéla hivatásának semmi köze sincs a remeteséghez, ő még nem sejtette ezt, de tisztán látta, hogy ebben a pillanatban egy kötelessége van: engedelmeskedni. Nagybátyja pedig gondoskodott róla, hogy két unokahúga házában zavartalanul élhesse vallásos életét. Viszonzásképpen Angéla szorgalmasan dolgozott a háztartásban; mosott, rendezgette a fehérneművel és vászonnal teli ládákat, kötött és szőtt, süttött, főzött, tisztogatott és takarított. „A két testvér pedig prédikált”, mondja a szentté avatási bulla, egészséges, középkori érzékkel, „úgy, ahogy a pusztaságban sohasem tehették volna”. Ezekben az években Angéla érett fiatal nővé serdült. Megismerte a világot, melyben élt, Borgia Sándor világát, a Sforzák világát, vad, háborús éveket; a politikai cselszövések fénykorát, de egy olyan világot is, amelyben a szentek is felvették a bálványok szolgálatával szemben hősi küzdelmüket. Hallania kellett Savonarola harcáról és győzelméről, bukásáról és haláláról, fenyegető háborúkról, a török veszedelemről, természeti csapásokról, új borzalmas járványokról, amelyek pusztítva vonultak végig az országokon.

És megismerte önmagát is, megismerte a világban és saját tüzes természetében lakozó kísértőt. Ezeknek az éveknek nehéz harcairól és csodálatos megmeneküléséről sokat elbeszél

később. Mindig úgy szabadult meg a Gonosztól, hogy az Isten kegyelmét valósággal kierőszakolta. „Ne tőrjed, hogy elválasszam magamat Tőled!” – kiáltott fel a kísértések idején.

Huszonhárom éves volt, mikor kis húgát, akinek anyja s testvére volt egyszerre, sírba tette. Rövidesen ezután nagybátyja is hozzájárult ahhoz a tervhez, amely lelkében már régóta megérett. Egy barátnőjével együtt atyja majorjába akart költözni, mindenről maga gondoskodni, hogy napjaikat imádsággal és jótéteményekkel töltsék ki, hogy a szegényeket etessék és ruházzák, betegeket ápoljanak és szomorúakat vigasztaljanak. De még nem tudta, hogy egy külön feladat teljesítése is várt rá.

III. Merici Szent Angéla

A deszenanói szülői házba való visszatérése után néhány év múlva, belépett Szent Ferenc harmadik rendjébe. Így, vallásos élete számára, mely szigorú kötelességekkel volt tele, élők és holtak iránt, megszabott keretet talált. Mivel a szent szegénységnek szentelte magát, egész vagyonát és földjét elajándékozta, kivéve egy kis szobácskát, ahol barátnőjével együtt húzódott meg. A két asszony alamizsnákból élt. Igen gyakran kellett éhségüket az útszélén talált gesztenyével, vagy vadon növény salátával csillapítaniuk, amelyet a mezőn ráncigáltak ki. Ettől az időtől kezdve halljuk, hogy mindenütt Angéla jókedvéről beszélnek. A humor sugárzik ki tréfás, kedves válaszaiból. Messze távolról jönnek hozzá, hogy lelki bajokban és gyakorlati dolgokban tanácsát kérik. Fiatal leányok gyűlnek össze Donzella Merici körül, aki az akkori fogalmak szerint már „aggszűz” kezdett lenni.

Csodálkozással fedezte fel Angéla most már, hogy nem a világtól való távollét a hivatása. Azt is érezte, hogy nem kolostorba való, de hát akkor mit csináljon? Világosan tudta, hogy Krisztus szólította, aki tulajdonába akarta venni, mint menyasszonyát. De hogy valaki apáca legyen kolostor nélkül, az az ő számára, de kora számára is valami egész hallatlan, majdnem abnormális dolognak tűnhetett. Éjszakákat öltött el térdelve, imádságban: „Uram, mit akarsz, hogy tegyek?” A háború járványt és nyomort hozott hazájába, és napjai munkával voltak kitöltve, de ha későn, csöndes kamrácskájába vonult, akkor életének nagy kérdése ismét eléje állott és vele együtt a nyugtalanság, a félelemérzet, a bizonytalanság és a várakozás is feléledtek.

Barátnőjét is elragadta tőle a halál. Angéla mélyen meggyászolta, s az egyedüllét érzete, annak tudata, hogy élete a mindennapiságon kívül állott s ezért talán gyanús is volt, annak a feladatnak sejtése, amelyet nem látott még világosan, növekvő súllyal nehezdedek lelkére. Egy alkalommal fiatal leányokkal sétált a Garda-tó partján. Angéla útközben elmaradt tőlük, és egy percre letérdelt a nagy fák árnyékában. Brudazzónak nevezik a helyet, ahol a hagyomány szerint Angélának elhatározó élményt jelentő látomása volt. Újból megjelent az égi fény, de az most tisztábbnak, földöntúlibbnak látszott s a hangok, amelyek körülvették őt, szinte sugároztak, és lángok, melódiák hullámain emelték fel a földről. Azután egy létrát látott az ég és föld között, amelyen fehér ruhás szüzek, ragyogó koronákkal díszítve, fel- és lejárta. A seregből valaki hirtelen kilépett. Felismerte: meghalt barátnője volt, aki így szólott hozzá: „Tudd meg, Angéla, hogy az Isten azért engedi látnod e látomást, hogy tudassa veled a következőket: halálod előtt Bresciában egy társaságot fogsz alapítani, amely ehhez lesz hasonló”.

A jelenés nem társaságot, hanem „sereget” mondott, ami katonai kifejezés. Amikor Szent Ignác rendjét megalapította, kezdettől fogva: „Compañía de Jesúsnek” nevezte azt. Angéla egyáltalában nem látszott csodálkozni afölött, hogy egy „sereg” alapítására kapott megbízatást s hogy annak élén haláláig egyúttal a harcoló Egyház tábornokának hivatalát töltse majd be. A középkori felfogás előtt természetes és egészen egyszerű volt, ha egy nő

vezető állásra hivatott. A nő magától nem törekedett arra, hogy nyilvános életben szerepeljen, de vezető mégis lehetett! A nép vezéreiben rendkívüli embereket akart látni s a nőknek ritkán vannak ilyen képességeik, de ha egyszer elnyerték, akkor a sors kegyelmét, kiválasztottságát kell felismernünk benne.

Lassanként világosodott meg Angéla lelkében is hivatásának tudata. Isten nem úgy vezette, ahogy gyermeki kívánságaiban annakidején elvárta volna, de minden bizonytalanság és nyugtalanság ellenére is tudta, hogy az Isten útjait járja. És most sejteni kezdte, hogy fejlődése mit jelentett, miért volt apácakolostor és otthon nélkül, lelki anya védelme nélkül, közösség nélkül, egyforma célra törekvő testvérek nélkül. Az újabb idők a szerzetesi életbe is új formákat kívántak. Hogy mivé fognak alakulni, Angéla nem tudta, de a brudazzoí látomás után lelke mélyéig nyugodt volt. Ha itt lesz az idő, Isten majd szólítani fogja. Egyelőre nem változtatta meg életmódját, de a hasonló gondolkozású asszonyok, akik csatlakoztak hozzá, mindig többen és többen lettek. Szűkebb hazájának falvaiból és majorjaiból igen sok leány jött, kiknek családját gyermekkora óta ismerte. Szervezetről egyáltalában nem volt még szó. Angéla és barátnői jártak-keltek és az irgalmasságnak azokat a cselekedeteit végezték, amelyeket a körülmények megköveteltek. Valóban sok tennivalójuk akadt. Pestis, háborúk, harcok, civódások egyesek és atyafiságok között. A kép mindig ugyanaz maradt. Az országúton a végkimerülésig vonszolták magukat a betegek, a környező házakban belepusztultak sebeikbe a férfiak, gyermekek és anyák sírtak a majorokban és kimondhatatlan nélkülözéseket szenvedtek a csecsemők és az aggastyánok.

A gyermekekkel s különösen a kis leányokkal Angéla igen szívesen és nagy szeretettel foglalkozott. Azokban az átmeneti években, amikor lelke az utolsó simításokat kapta, életének tartalma abból állott, hogy kis húgának anyja legyen. Most pedig már igen sok árva húgocskája volt, akik mind az ő segítségére szorultak. Oly természetes volt, hogy Angéla nemcsak ruházta, nemcsak gondozta és étellel látta el őket, hanem elmondta és megmagyarázta nekik a szent történeteket, az imádságokat s a szentmise szövegeit is. Akiknek szülei még éltek, azokat szelíden emlékeztette ennek a nagy szerencsének értékére. Gondoskodott arról is, hogy az árva gyerekek mindent megtanuljanak, amire szükségük lesz majd: mosni, tisztogatni, fonni, varrni, főzni, gyógyszereket készíteni, sebeket kötözni és a lázbeteg forróságát enyhíteni. És ha néha egyik-másik vágyakozva pillantott Angéla könyveire, azonnal kész volt arra, hogy a betűk titkait is leleplezze, ő maga olaszul írt és olvasott, sőt a latin nyelvből is rendelkezett némi tudással, azonban bevallotta egyszer, hogy sohasem járt iskolába. Tudjuk, hogy a szülei is értettek az íráshoz és olvasáshoz, hogy atyja a családi körben esténként fel szokott volt olvasni, s hogy Angéla így szerezte meg tudását. Ezeket az ismereteket játszva tanulta el s csak később szélesítette és mélyítette ki önállóan. Ebben sem volt semmi különös; igen sok érett gyermek Angéla előtt és után is ily módon szerezte meg a tudást. Most már a vallásos olvasmányok jelentettek számára egyedül felüdülést. Kedvenc olvasmányai az egyházatyák könyvei voltak: régi barátai még a boldog gyermekidőből. A könyvek ezúttal mégis új értelmet kaptak. Hiszen nem ő tanult, hanem tanította a leányifjúságot. Így ért lépésről-lépésre közelebb céljához. Ebben az időben kötött barátságot egy gazdag bresciai családdal, a Patengolákkal, akiknek nem messze Angélaék majorjától, a Garda-tó mellett, egy kastélyuk volt. Madonna Caterina Angéla szeretetmunkáihoz személyes szolgálattal és pénzadományokkal is hozzájárult és évenként nyolc napot a kastélyban kellett Angélának töltenie. Az öregedő leány, egyszerű, sötét öltözetében (a ferences harmadrendieknek nem volt külön viseletük, azonban a szegénység ruháját kellett hordaniuk), haját közönséges fehér fátyolba rejtve, finoman, biztonsággal és vidáman járkált azok között a mindig ünnepélyes reneszánsz emberek között, akik a Patengolák birtokán összegyűltek.

Lovagló-túrák követték egymást a hűvös hajnali órákban a tó partján – Angéla nagyszerűen lovagolt –, ünnepi lakomák a szabadban; muzsikáltak, énekeltek, filozófiáról és

költészetéről társalognak azokkal a tudósokkal és művészekkel, akiket a reneszánsz akkor termelt ki. Mindezekben a multságokban Angéla a maga nyugodt, egyenes, de mégis tartózkodó módján vett részt és rövid idő alatt ő lett mindennek központja, akihez valamennyien vonzódtak, akinek társaságát keresték s akitől tanácsot kértek.

Már Dante la Leonessának, nőtény oroszlánnak nevezte Lombardia legbüszkébb városát, Bresciát. Milánó és Velence pedig versengtek Brescia szövetségéért és barátságáért. A város falain belül eközben állandó pártvillongások dúltak, a büszke patrícius családok között. Falaik előtt azonban hadseregek hadsereg után omlottak össze mégis, akár a külföldről, akár az apró olasz államokból jöttek légyen. A város két nemzetsége hosszú idő óta halálos ellenségeskedésben élt egymással. Az Avogadrók Velencét hívták segítségül, a Gambarók a franciákhoz fordultak, akik éppen akkor törtek be Észak-Itáliába és Bresciát aztán Bayard és Gaston de Foix vezetése alatt álló seregeik bevették. Hétnapos szabadrablás és pusztítás következett, olyan borzalmas, hogy az egész világ felkiáltott az iszonyattól. Tömegesen végezték ki az Avogadrókat, ami által a franciák súlyosan ártottak saját ügyüknek, mert a zsoldosok oly gazdag zsákmányt szereztek, hogy ott hagyták a hadiszolgálatot és visszamentek hazájukba. A pusztításnak pestis, szegénység, éhség járt a nyomába és a koldusok a járványt az egész országba széjjelhoradták. A háború ezután még egyszer fellángolt, míg végül is 1516 májusában, hosszú ostrom után, a város megadta magát és békét kötött Franciaországgal.

Angéla Donna Caterinától értesült milyen nagy a nyomor s az inség Bresciában. Amikor a Patengolák ez év őszén visszatértek Bresciába, két fiúkat veszítették el ott, mire Donna Caterina fájdalomában Angéláért küldött, hogy mellette legyen. Angéla azonnal útnak indult és így történt meg, hogy szeretetmunkája abba a városba vezette, amelyet a látomás tevékenységének helyéül jelölt meg. A tél folyamán a Patengolák házában maradt és aszkétikus gyakorlatait olyan finom tapintattal szabta hozzá a család napirendjéhez, hogy vendéglátóinak legkisebb mértékben sem volt terhére. A család barátaihoz tartozott egy bizonyos Antonio Romano nevezetű férfi, aki rájött, hogyan szeretné Angéla legszívesebben berendezni életét. Egyik házában tehát, amely a város csöndesebb részében állott, két kis szobát ajánlott fel neki és 1517 tavaszától kezdve, tíz éven keresztül ott élt Angéla, először magában, azután pedig egy egyedülálló asszonnal. Virrasztott, böjtölt és imádkozott – mondják életrajzírói – de a napnak minden órájában emberáradat folyt keresztül celláján. Minden rendű-rangú és társadalmi állású ember eljött hozzá; fiatalok és öregek, vidámak és szomorúak; anyák, akik bánatukat mások vigasztalására fordították, fiatal reneszánsz szépségek, akik tudománnyal foglalkoztak, verseket írtak és izgatta őket, hogy Angélával a lelkükről beszélhessenek; rossz életű nők, akik beteg lelkük és még betegbb testük számára kerestek segítséget. Gazdag emberek jöttek súlyos pénzzacsokokkal és kérték a Madret, a Sorellát (így hívták szeltemben-hosszában Angélát), fogadja el a pénzt és váltsa át szeretetté, mert senki sem ért ehhez úgy, mint ő. Fiatal egyetemi hallgatók kopogtattak ajtaján, hogy legalább egyszer lássák a híres asszonyt. Egy alkalommal egy büszke lovag jött hozzá díszekkel teli ragyogó selyembe öltözötten és pompás illatok felhőjébe burkolózva. Teológiát tanult, mesélte Angélának és véleményét akarta hallani arról, vajon való-e a papi hivatásra. „Alig hihetném” – volt a szelíd válasz, – „hiszen a hiúság nem illik egy paphoz. Azonban jöjjön el más alkalommal, más ruhában, akkor közelebbről fogom megnézni s majd akkor beszélek önrel a dolgról”. A lovag eltávozott, de szerény öltözetben ismét visszatért. Később valóban pap lett belőle és a szentség hírében halt meg. Ekkoriban két bresciai nemes utcai harcai és gyilkossági kísérletei tartották rettegésben az egész környéket. Hallani sem akartak a kibékülésről. Nagy fáradság árán sikerült mégis mindkettőt egy időben Angélához hozni, hogy a szent asszony kísérelje meg az ellenségek kibékítését. A találkozás azzal kezdődött, hogy a két halálos ellenlábás kardot rántva rontott egymásnak. Angéla azonban nyugodtan köztük lépett, megfogta csuklóikat és egyszerű, száraz szavakkal kezdett

hozzájuk beszélni. Amint érezte, hogy a két férfi nyugodtabbá vált, felemelte hangját és Istentől nyert erővel szeretetteljes, de lángoló szavakat intézett hozzájuk. S íme: az ellenségek barátokként hagyták el házákat. Ez az eset mindenütt olyan mély hatású volt, hogy maga Francesco Sforza Bresciába jött és részletek után érdeklődött.

Angéla életstílusában nem volt semmi olyan, ami az ő idejében különös, vagy feltűnő lett volna. Vagyonát elajándékozta, csak alamizsnákból élt. Aki segítségét kereste, mindenkinek szolgált. Sokszor megesett, hogy vasárnaptól vasárnapig nem volt más kenyérre szüksége, mint a Megváltó testére. Éjszakákon keresztül virrasztott és imádkozott s csak reggel felé aludt egy-két órát a szobája sarkába dobott szalmazsákon. Hogy éppen ő, a tiszta és ártatlan vezekelt ily szigorúan, az sem volt egyedülálló. A reneszánsz férfiai és asszonyai küzdöttek és harcoltak, élvezték az intellektuális örömeiket, a művészetet, a szépet, a szerelmet, mindent, amit csak el tudtak érni. De mélyen bennük élt az emberi közösség tudata és ezért értették meg, miért vezekel a jámbor Madre Angéla és bizonyára sokan voltak, akiknek reményt és vigaszt nyújtott az érzés, hogy talán éppen a szent asszony bocsánata hozza meg az ő számukra is a kegyelmet és kibékülve Istennel térhetnek meg a másik világba.

Ezekben az években Angéla sokat utazott. Egyszer például 10–12 órát ült nyeregben, utána fél éjszakán át egy templom kőpadlóján térdelt, hogy a következő hajnalban kihallgatáson jelenjen meg a milánói hercegnél, aki hívatta. A herceg az egész város betegápolásának vezetését akarta rábízni. Egy más alkalommal hirtelen Castiglioneba kellett lovagolnia, hogy egy békétlen embernek meg hozza a fejedelem kegyelmét. Gondolkodás nélkül sietett Cremonába, ahol kitört a pestis s nem akadtak ápolók és ápolónők. 1524-ben unokaöccsével, Biancosival és barátjával, Antonio Romanóval jeruzsálemi útra indult. Velencében egy zarándok-vitorlásra szálltak, s amikor Kréta szigeténél a vihar miatt ki kellett kötniük, Angéla hirtelen megvakult. Ennek ellenére tovább folytatta az utat. „Nem értitek, hogy ez a vakság lelkem javára küldetett?” – kérdezte kísérőitől. Meg volt győződve róla, hogy vakon, más által vezetve, a Megváltó szenvedéseit jobban és mélyebben át tudja élni, mintha a sok idegen ember és az új benyomások zavarnák. A visszautazásnál a hajó súlyos viharba került és algiri rablók is üldözték. És amint Krétához érkeztek, Angéla szemei épp olyan hirtelenséggel nyíltak meg, mint ahogy az odautazásnál kialudtak. Velencében a gyógyíthatatlan betegek kórházába szállt s itt újból megérte, hogy a város tanácsa valamennyi nyilvános jótékonyági intézmény vezetésére hívta fel. Ő azonban tudta már, hogy más a teendője és határozottan, véglegesen nemet mondott.

A lagunák városában minden bizonnyal látta Carpaccio csodálatos festményeit, a Szent Orsolya legendájából vett motívumokkal. Természetesen régóta ismerte a tizenegyezer hajadon hatalmas vezérének történetét, de az is lehetséges, hogy itt jutott először eszébe társulatát a nagy Szűz és mártír védelme alá helyezni.

Az 1525-ös szentév folyamán Angéla Rómába utazott és kihallgatáson volt VII. Kelemen pápánál. Elő is terjesztette tervét a Szentatyának; elmondotta, hogy társaságot akar hajadonokból alapítani, akik a leányifjúság nevelésére szentelik magukat s a családokban a veszélyeztetett vallásosságot igyekeznek megvédelmezni. A pápa, úgy látszik, jóakarattal hallgatta Angélát, azonban kételkedett abban, hogy tervei vajon keresztülvihetők-e? Camerlengója előtt mégis csodálkozásának és bámulatának adott kifejezést a szent asszony lelkiereje láttán és azt mondotta, hogy Rómának előnyére válnék, ha a felgyülemlett munka számára Angélát megnyerhetnék. Donna Angéla azonban tapintatosan, de határozottan minden ajánlatot elhárított magától.

Amikor Brescia egy évvel később új püspököt kapott, Angéla már tizenkét társnőjével jelenhetett meg előtte, hogy munkájukra áldását kérje. A források szerint valamennyien fiatal leányok voltak, a társadalom minden osztályából. Barbara Fontana, Angéla nevelt leánya szegény árva gyermek volt, Chiara Martinengo fejedelmi családból származott, a többiek kispolgári körökből, a patríciusok vagy kézművesek házaiból jöttek.

Angéla öskeresztény formát élesztett fel azáltal, hogy társnőit a családban hagyta lakni. A testvéreknek apostoli munkát kellett végezniük s minden szeretetmunkára készen kellett állaniuk, ameddig csak hatásuk a családon kívül is elért. Ezt az életet Angéla az egyházatyák könyveiből ismerte meg. A testvérek szóval és tettel hirdessék és valósítsák meg a leányifjúság között azokat az eszményeket, amelyeket a kolostori élet évszázadokon keresztül megőrizett. A háborúk következtében évről-évre megnőtt azoknak az asszonyoknak a száma, akik nem tudtak, vagy nem akartak férjhez menni, de nem volt hivatásuk a szerzetességhez, vagy akik nem voltak elég bátrak és egészségesek egy kolostori élet számára. A fiatal férfierő elpusztult és a családok nagy szegénységben maradtak hátra. És ehhez még hozzájárult, hogy az új idő új gondolatokat hozott magával. A nőknek most már megvolt a joguk, hogy saját sorsukról határozzanak. A reneszánsz igen sok tekintetben elszakította a nőt a családban elfoglalt régi helyzetétől és jelentőségétől. Ha annakidején az új nő beleavatkozhatott a politikába, ha művészetet és tudományt követelt s maga is művész és tudós volt, ezt kizárólag a középkornak köszönte, mely „jogot” adott az asszonyoknak arra, hogy tehetségüket, amennyiben az eredeti: kifejleszthessék. A régi időkben az ilyen képességeket csak akkor ismerték el, ha a vallásos életre irányultak, hiszen a vallás szabta meg a középkor szellemi magatartását. Most azonban már akkor is elismerték az intellektuális életet, ha az vallásellenes vagy vallástalan volt. Pedig a katolikus egyház alkotta meg a férfi és a nő személyiségének kibontakozásához szükséges előfeltételeket. Tudjuk, hogy ott, ahol a luteránizmus vagy kálvinizmus határozta meg egy ország kultúrájának jellegét, egy-két generáció múlva a nőt már csak a férfi számára nevelték, úgy hogy amikor ezekben az országokban azután az úgynevezett nő-emancipáció „kitört”, az nem volt más, mint a vallásos tradíciótól való elszakítás következménye.

Angéla látta, hogyan bomlanak fel a mélyen gyökerező európai családi fogalmak. Megszűnt a szexuális józanság, amelynek férfiak és nők egyformán alávetették magukat s annak érdekében – egyéni elhatározásból vagy kényszerből – de tudatosan áldozatot is hoztak. Tanúja volt a kolostorok gyors hanyatlásának. A fiatalság is észrevette ezt, és most már védekezett a szülők parancsa ellen, ha a szerzetesi életre szánták. A középkorban természetesnek tűnt, ha az apa egyik leányát Istennek szentelte. Ez sokszor azért történt, mert nem talált számára megfelelő házasságot, vagy pedig mert a leány nem volt szép. Egy-egy nemzetség néha meg azért alapított kolostort, hogy így egy-egy közülük származó leányról mindig gondoskodják. Az adományozásoknál sokszor ez volt a fő motívum. A közvélemény nem látott ebben sem szokatlant, sem jogtalanságot, hiszen az atya kiskorú gyermekét is eljegyezhetette barátjának fiával abban a tudatban, hogy leánya számára valóban nem gondoskodhatna megfelelőbb sorsról. Nem kétséges tehát, hogy még biztosabbnak kellett magát éreznie, ha gyermekét Jézus Krisztussal, a legjobb vőlegénnyel jegyezte el. Nem kellett más ehhez, csak a leány jóakarata és a család számára megnyugtató volt a gondolat, hogy van valakijük, a kolostorban, aki mindnyájukért imádkozik. A nép az élet munkája és fáradsága közepette igen magasra értékelte a jámbor közbenjáró imát és hitt annak segítségében. És most egyszerre csak olyan apácákról hallottak, akik megszöktek a négy fal közül azzal a kifogással, hogy rájuk kényszerítették a kolostori életet. A kiugrott apácák aztán örökségi követelésekkel álltak elő testvéreikkel szemben. Azt kívánták, hogy rájuk erőszakolt fogadalmuktól szabadítsák meg őket, és a család gondoskodjék megfelelő házasságról. Azután arról is hall a világ, hogyan törnek be férfiak a zárdákba, hogyan rabolnak el olyan apácákat, akik a világban gazdag örökösök voltak, igen gyakran maguknak az elraboltaknak alig észrevehető tiltakozása mellett. Ezekről azután ismét nyilatkozatot csikartak ki, hogy akarunk ellenére hurcolták őket a kolostorba. A zárdafalak mind kevesebb és kevesebb biztonságot nyújtottak.

Az elvadulás borzalmas kilengésekké fajult. 1516-tól 1524-ig egész Brescia és az egész ország izgalomban volt a boszorkány-szombatokról szóló vad hírek miatt, amelyeket a jó

keresztények háza előtt, sőt magukban ezekben a házakban ünnepeltek. Azt mondták, hogy magában Valcamoniában kétezer boszorkány élt. A világi hatóságok közbeléptek és hamarosan látták, hogy a bűnök és perverzítások egész fertője előtt állanak. Méreggel való kereskedés, fekete mágia, eretnokség, babonák napirenden voltak. Az emberek az inkvizícióhoz fordultak. A most elmúlt „felvilágosult” évszázad megtanított bennünket a babona eltemetésére, és arra, hogy iszonyodjunk a boszorkány pöröktől. Hiszen – szerintük – a boszorkányok természetesen nem voltak mások, mint öreg asszonyok, akik kicsit többet tudtak és bölcsőbbek voltak, mint szomszédaik, vagy a még tudatlanabb szerzetesek. Ma mindenesetre komolyabban vesszük e dolgokat. Még azok is, akik dogmatikai okokból nem hisznek a sátánban, elismerik, hogy a boszorkányok hittek benne és mindent elkövettek, hogy kapcsolatokat létesítsenek a Gonoszhoz a levegőben tanyázó seregével. S e kapcsolathoz legbiztosabban olyan rossz és esztelen tettek árán jutottak, amelyeket csak a romlott emberi fantázia képzelhet el. Napjaink spiritizmusa a középkori boszorkánysághoz hasonlatos. Az akkori tisztára természetes életszférában a hisztéria és a csalás jelenségei halmozódni kezdtek és az autósuggeráció feltűnő jelentőséget és befolyást nyert. A babonák és a tudatlanság ijesztő mértékben növekedtek. A legközelebb fekvő segítőeszköz a felvilágosítás, különösen a vallásos felvilágosítás lett volna. Mindenki tisztán látta ezt, a viszonyok azonban olyan szerencsétlenül összezavarodtak, hogy alapos volt a kételkedés, vajon át lehet-e még fogni ezzel a felvilágosító munkával valamennyi társadalmi osztályt úgy, hogy a javulás általános legyen. Az Alpokon túlról akadálytalanul törtek be Lombardiába az új téveszmék. Letűnt évszázadok tévtanai, így az albigenseké, még a hamu alatt parázslottak és most a szélviharként száguldó új tanok élénken fellobogtatták a lángokat. A keresztiség szentségét, a szentmisét, a töredelem szentségét, az egyház autoritását egyszerre támadták reformátorok és ateisták. Tagadták a házasság szentségi mivoltát is, a szüzességet pedig a természet ellen való bűnnek mondták s mint valami lehetetlent: kigúnyolták.

Nehéz manapság felfognunk, milyen merész volt Angéla terve. A szerzetesi életnek megújulásra volt szüksége, Angéla tudta ezt, de azt is tudta, hogy az ő feladata nem ebben az irányban keresendő. Az egyház belsejéből kiinduló reformációra volt szükség, de Angéla egy percre sem esett kísértésbe, hogy ezen a területen működjön, ha tisztán is látta, mennyire rászorultak a papok a megjavulásra. Így írt leányainak: „Legyetek résen, nehogy egy gyóntatóatyá, vagy egy szerzetes a böjtölés, a szüzesség, vagy más iránti érzéseket összezavarja. A jótanács leple alatt ugyanis igen sokan értenek hozzá, hogy a szegény hajadonok gondolkozását úgy összekuszálják, hogy azok legjobb akaratuk és tudásuk ellenére hűtlenné legyenek szándékaikhoz”. A regulákban megszabja, hogy egyik leánya sem választhat új gyóntatóatyát a társulat vezetőinek beleegyezése nélkül. „Ezekben a veszélyekkel teli időkben csak Jézus Krisztus lábaihoz való menekülésben találtak segítséget, ő fog benneteket vezetni és tanítani.” Egy más helyen így ír: „Tudjátok meg, hogy báránycáitokat a farkasok és tolvajok elől, a veszélyes emberek két fajtájától, a világi, hamis szerzetesektől, akik tévtanokat hirdetnek és az eretnekektől kell óvnotok és megvédelmeznetek”.

Tisztán állt most már Angéla előtt műve. Azért kell dolgoznia, hogy a vallásos élet a családokban megújuljon; a gyermekeket kell nevelnie és tanítani, különösen a leányokat, akik a jövő nemzedékek anyái lesznek s ezek között is elsősorban a szegény leánykák tanításáról kell gondoskodni. Szent Orsolya példáját tartotta szem előtt. A bátor brit királyleány a legenda szerint tizenegyezer hajadonnal jött át a tengeren, majd a Rajnán Kölnbe ment, hogy a testvérekkel együtt vértanúsága által a veszélyeztetett várost megmentse. Mert elborzadtak a vad hunok, amikor látták, hogy a csodának milyen jelei követték a glóriával övezett asszonyok mártíriumát. A barbár sereg azonnal abbahagyta az ostromot és fejvesztetten menekült. Angéla tisztában volt vele, hogy leányainak élete harcokból fog állani. Nem volt egyszerű dolog a családokban maradni. Szinte kihívásnak

számított, ha a háznak egy leánya megkísérelte, hogy az egész világ szeme előtt tökéletes életre törekedjen, már azzal is, hogy minden reggel szentmisét hallgatott. S elkövethetett bár mindent, hogy ne legyen övének terhére, bizonyára mégis sok szemrehányást kellett hallania, milyen elviselhetetlen, hogy a gyermeknevelés és betegápolás iránti szeretete következtében nem törődik a ragályos betegségekkel, melyeket behurcolhat a családba is. Mert tudjuk, hogy éppen az Orsolyák keresték fel a kórházakkal egybekötött gyermekotthonokat.

Mielőtt Angéla az Orsolya-társulatnak szilárd formát és szabályt adott volna, eltelt még néhány év. Gyóntató atyja ez idő tájt egy látomásról beszél. Valamelyik éjszaka, imádság közben angyal szállt le Angélához, szent haragtól égve és korbáccsal fenyegette meg, megfeddve, hogy félénk és tétovázó szolgálója az Úrnak. És Angélát legyőzte a megbánás, bocsánatot kért gyengeségeért. És íme, ekkor magát a Megváltót látta, és az ő szájából hallotta a szemrehányást kishitúsége miatt.

1535 tavaszán hívta össze az első káptalant, ahol a társaság tagjai, azoknak a már régebben megalkotott szabályoknak értelmében, amelyek ismeretesek voltak előttük, megválasztották az általános főnöknőt és az asszisztenseket. Angéla serege 72 hajadonból és 4 özvegyből állott, ez utóbbiak Brescia előkelő családjaiból származtak és az Orsolya-nővérekkel dolgoztak együtt. A káptalant Prátó Erzsébet házában oratóriumában tartották meg, ki egyike volt ezeknek az előkelő asszonyoknak. A termet minden hónap utolsó vasárnapján arra használták, hogy ott először közös szentmisét hallgattak, majd szentáldozáshoz járultak és utána megtartották a káptalant. A hónap első péntekén is itt gyűltek össze közös szentáldozásra. Ezenkívül azt is megparancsolták a szabályok, hogy kiki saját plébániatemplomában, ha lehet rokonaival együtt, minden nap hallgasson szentmisét. Tulajdonképpen viselet még nem volt előírva, de a ruházat legyen egyszerű és tiszta – mondta a szabály – az át nem látszó fehér fátyol pedig Isten szolgálatára rendeltségüket jelképezte.

A társaság élén az általános főnöknő áll négy asszisztensnőjével. Azokban a városokban, ahol a társaság letelepedett, minden kerület részére egy „Donna governantet” kell választani. Bresciát nyolc részre osztották. A Donna governante gondoskodása alá tartoznak a társaság mindazon tagjai, akik az ő kerületében dolgoznak. Neki alárendeltek a tanítónők, akik a hajadonoknak a szabályok értelmét magyarázzák, de a Donna governante feladata maradt az is, hogy minden egyes tag helyzetével, viszonyaival törődjön és segítsen ott, ahol szükség van arra. „Gondoskodása elsősorban a léleknek szól”, azonban anyagilag is segítségre kell lennie, ha a szegénység vagy betegség okoznak fájdalmat, ha a halál, vagy egyéb szerencsétlenség zúzza össze az otthont. Az előljárónőnek ilyenkor a testvért egy másik jó családnál kell elhelyeznie, vagy pedig bevezetni azoknak a nővéreknek közösségébe, akik ugyanilyen sorsra jutottak. Ha egy nővér halálos beteg lesz, a Donna governante-nak két másik nővér kíséretében hozzá kell mennie, ápolni őt és mindazoknak a segélyeknek kiszolgáltatásáról gondoskodni, amelyekben anyaszentegyházunk a betegeket és haldoklókat részesíti. Ha egy nővér meghal, a kerületi előljárónő dolga, hogy a temetést elrendezze, az általános főnöknőt, a lelkészi tanácsot és a társulat valamennyi tagját értesítse, hogy azok szentmisét mondathassanak és hogy mindannyian megemlékezzenek imádságaikban az elhunytáról. Mindenek fölött pedig azt parancsolja a szabály, hogy az előljárónő a vezetése alatt álló nővéreket olyan szeretettel szeresse, mint amilyennel Krisztus eljegyzett menyasszonyainak és a gyermekeknek tartozik. Anyai gyöngédséggel karolja őket át és ne csekély értékű, jelentéktelen nőket lásson bennük, hanem a jó Istent, akinek szeretetéért szentelték valamennyien a munkának magukat.

A Donna governanták alaposan oktassák ki a testvéreket a szabályok szelleméről és azoknak betűszerinti megtartásáról. Miután a családban akarják elérni az életszentséget, példás hűséggel kell Isten parancsait és az egyház törvényeit szemmel tartaniuk, mert ők többre vannak kötelezve, mint a többiek és ezért az Isten iránt a legmélyebb hódolattal kell

adózniuk. A negyedik parancsot a Szent Család példája szerint kövessék, türelemmel, szelídséggel és odaadással. Szeretetmunkájuk azonban mégse szorítkozhat kizárólag szűkebb családjukra, hanem mindegyik testvér, erejéhez mérten és gyóntató atyja tanácsához tartva magát, lehetőleg szélesebb körben működjön. Főfeladatuk az legyen, hogy a gyermekeket, kis leányokat a katolikus egyház hit és erkölcstanában kioktassák és ebben a munkájukban a szegények és tudatlanok gyermekeit, akik nem tudnak iskolába járni, vagy nem is küldik őket, részesítsék előnyben.

„Legyetek állhatatosak a szent elhatározásban, vagy fogadalmatokban, hogy az ártatlanságot megőrzitek. Nemcsak a test tisztaságáról van szó, mely ha egyszer elveszett, többé vissza nem szerezhető, hanem a lélek szüzességéről is. S ezt azért éritek el, hogy érzékeiteken uralkodtok.” „Azoknak a börtönek megtartására, amelyeket csak a szabályok tanácsolnak, nem vagytok halálos bűn terhe alatt kötelezve, azonban mi arra kérünk benneteket, kíséreljétek meg, vajon tudjátok-e az előírásokat követni, amennyire egészségtek és gyóntató atyátok engedi.”

„Ha lehetséges, a társulat minden tagja reggelenként hallgasson szentmisét és utána maradjon még egy órácskát a templomban s ott a tabernákulum előtt mondja el a rózsafüzér és a szent officium egy részét. De ne maradjanak túl hosszú ideig, nehogy az áhítatot megzavarja valaki.” Ebben az időben helyénvaló volt ez a figyelmeztetés, mert a templomban találkozott az egész világ, mindig volt ott valami látnivaló: esküvők, keresztelők, egyesületek, szövetségek gyűlései és a kíváncsi emberek is idejöttek, hogy a városi pletyka számára híreket szerezzenek. „Azonban a házirendre való tekintettel se nyúljon túl hosszúra a testvérek reggeli ájtatossága. Bensőséges imádság kísérelje munkájukat, összeszedettségük és szerénységük mindig jó példaként fog hatni.”

Angéla tehát egy olyan társulatot alapított, amelynek befolyása a család legmélyebb lényegéig elért. Ez a társaság, melynek hajadonok és özvegyek voltak tagjai, egy új, erőteljes és rugalmas eszköz volt a vallási újjászületés számára.

Az általános főnöknőnek, (aki mellé a testvérek egy lelkiigazgatót választanak,) a „városi tanács” van alárendelve: asszisztensnők, a helyi csoportokat vezető és tanító materek, akiknek pontos tudomással kell bírniuk a helyi viszonyokról. Ezek felügyeletére vannak bízva azok a testvérek, akik a magánházakban laknak, mint a katonák a helyőrségekben. Ezután következnek a novíciák és a 12–18 éves fiatal leányok, akiknek előbb meg kell ismerniük a társaság életét. Ezek még semmiképpen sem kötelezhetik el magukat, mielőtt egy bizonyos kort el nem érnek. Végül minden egyes orsolyita-testvér köré azok a gyermekcsoportok tartoznak, akikről ő gondoskodik.

Angéla ragaszkodott ahhoz, hogy a társulatban az osztálykülönbségek ne játszanak szerepet. A nemes asszony, aki olvasni, és a szobaleány, aki szőni, varni és tisztogatni tanít – egyformán szívesen fogadottak. Mindketten szóval és cselekedettel tesznek bizonyosságot tanítványaik előtt a kereszténységről és épp ezért testvérek az Orsolya-társaságban.

A regula különféle összejöveteleket ír elő. Így: általános gyűlést, generális káptalant, az egy városban élő orsolyiták összejöveteletét, az egy kerületben lakó testvérek osztálygyűlését, azonkívül Bresciában kell összejönniük mindazon városok kiküldötteinek, ahol a társaság már letelepedett. Hiszen Angéla tudta, hogy gondolata milyen életrevaló és erős, s tisztában volt azzal, hogy műve messze Brescián túl is növekedni és gyarapodni fog.

Az első káptalan, akarata ellenére, egyhangúlag Angélát választotta általános főnöknővé. Túl volt már a hatvanadik életévén. Fiatal kora óta szakadatlan munkában eltöltött szigorú életet élt. Kemény munka volt ez másokért, örök gond az emberek szolgálatában, állandó készenlét mindenkiért. És ehhez még szigorú börtök, virrasztások, imádságok és extázisok járultak, amelyekről semmit sem tudnánk, hogyha nevelt leánya: Barbara Fontana, Angéla halála után nem mesélte volna el, hogy mit látott. Angéla most, hogy műve készen állott, a legszívesebben visszavonult volna a magányba, mégis engedelmességgel hajolt meg a

testvérek választása előtt. Így egész élete végéig a „dolce Madre Suor Angéla” maradt gyermekeinek.

Leányai és a vezetők számára rendelt szabályainak nagy része fennmaradt. Minden mondatból tudatosan és öntudatlanul kiviláglik az a törekvése, hogy egy új formát teremtsen, az őskeresztény ideált élessze fel, azaz: a nő mint hajadon, vagy anya újból fontos tényező legyen a világ életében. Hatalmával élve legyen azonban méltó a megváltásra, amelyet Isten fia neki is osztályrészül adott s mindjobban tökéletesedve közeledjen a dicsőség felé, melyet Krisztus az övéinek megígért. Angéla az új pogányság, a reneszánsz és a reformátoroknak a nőket lealacsonyító elvei ellen toborozta az orsolyiták seregét, és tanácsait, utolsó akaratát azért írták le, hogy azokat lankadatlan harckészséggel be is tartsák.

A reneszánsznak az egyén iránt megnövekedett érdeklődését Angéla, mint korának gyermeke, osztotta ugyan, azonban az ő számára az egyén lelke volt a fontos. „Könyörögve kérlek benneteket, legyetek tudatában annak a felelősségnek, amellyel leányaitokért tartoztok, véssétek mélyen szívetekbe mindegyiket, ne csak a nevüket, hanem a jellemüket, viszonyaikat, egész lényüket.” „Szeressétek leányaitokat egyforma szeretettel anélkül, hogy ez a szeretet bármelyiket előnyben részesítené.” Mert: „Utolsó szavaim, amelyeket mindig mint kérést fogok hozzátok intézni és amelyeket szívesen saját véremmel írnék le, a következők: őrizzétek meg az egyetértést és az egységet úgy, hogy csak egy szívetek és egy akaratotok legyen”.

Arra emlékezteti a vezető testvéreket, hogy egy földi anya, ha ezer gyermeke is volna, külön-külön úgy szereti mindegyiket, mintha az volna az egyetlen. Figyelmezteti a vezető testvéreket, hogyan örül a földi anya, ha kiöltöztetheti, szépítheti gyermekeit. Így legyen az Orsolya-rendben is. Minden Mater arra törekedjék, hogy leányai lelkét Istennek tetsző ruhába öltöztesse. „Fontoljátok meg, mi szükségesebb számotokra, vajon az-e, hogy ti szolgáljatok ő nekik, vagy az, hogy ők szolgáljanak ki benneteket. Gondoljatok szellemi és testi szükségleteikre és ha már nincs számukra semmitek sem, forduljatok az előjárókhöz. Inkább a magatokéból vegyetek el, hogy a rátok bízott testvérek semmit se nélkülözzenek.” „Ne vesztétek el bátorságotokat, ha azt látjátok, hogy hiányzanak nálatok azok az adományok, amelyekre munkátoknál szükségtek lenne: aki benneteket szólított, az hűséges és a veszély pillanatában kezét nyújtja majd nektek.”

„Azon fáradozzatok, hogy leányaitokat szeretettel, tartózkodással és szelídséggel vezessétek. Kerüljétek el az éles hangot, legyetek jóságosak valamennyivel szemben. Kövessétek az Úr szavait: Tanuljatok én tőlem, aki szelíd és alázatos szívű vagyok. Ne túrjátok, hogy leányaitok udvariatlanok legyenek a beszédben; jóakarátú, szívből fakadó barátsággal, keresztény szeretettel társalogjanak.” „Az a hajadon, aki hisz Krisztusban, reménnyel és szeretettel követi Őt.” „Élő reményetek soha ki ne apadjon.” „Hány gazdag királynő és nemes asszony nem talál nyugalmat a bőségben és pompában, mert lelke keserű szegénységben él. Azok a szegények azonban, akik alamizsnát kapnak tőle, a bizalom és a vigasztalás gazdagságában és bőségében élnek.” „Tartsatok össze a szeretetben azzal, hogy mindenetek közös és hogy egymást Jézus Krisztusban támogatójátok.”

E szavak legnagyobb része végrendeletéből való, amelyet halottas ágyánál titkára, Gabriele Gozzano felolvasott a testvéreknek. Angéla 1537 tavaszán beteg lett. A lappangó láz, amely gyakori Olaszországban, lassan felemésztette az öreg Mater életerejét. Hónapokon keresztül az ágyhoz volt kötve, de betegágyából is tovább vezette a társaságot, képezte a testvéreket, azokat, akik halála után a helyére fognak állni. Számtalan látogató jött, aki tanácsot kért, vagy aki csak egyszer is látni akarta a nagy asszonyt. Az 1540-es év elején, amikor érezte, hogy közeledik a vég, magához hívatta valamennyi testvérét és felolvastatta végrendeletét. „... Ne akarjátok, hogy erőszakkal kövessenek benneteket, mert Isten mindenkinek szabadakaratot adott, senkit sem kényszerít, hanem megelégszik azzal, hogy megmutatja az utat, meghív, tanácsol, ahogy Szent János száján keresztül teszi azt, amikor

mondja: «Azt tanácsolom neked, hogy vedd meg a maradandó koronát». Tanácsolom, mondja az Isten és nem így szól: «kényszerítelek». Halálom után elevebben köztetek vagyok, mint mostanáig. Jobban foglak benneteket látni, jobban szeretni és még jobban fogom szeretni jó munkáitokat, amit majd elvégeztek és hathatósabban támogatlak benneteket.” Ezek voltak utolsó szavai testvéreihez.

Halála előtti vasárnapon egy fiatal rokona jött el hozzá Salóból, aki a bresciai dómban tartandó nagymisén akart részt venni. A prédikáló pap beszéd közben arra kérte a híveket, imádkozzanak Suor Angéláért, aki halálán van. A fiatal ember erre azonnal haza rohant néniéhez, Angélát azonban nem találta ágyban. A szent asszony felkelt és a haját mosta. Mint mindig, most is vidáman csevegett a fiúval, aki megvigasztalódva hagyta el a házat, bizonyosságot szerezve arról, hogy néniének állapota nem veszélyes. Angéla pedig csak azért küldte el ápolónőit az istentiszteletre, mert meg akart mosdani, fel akart öltözni, hogy megkímélje azokat ettől a munkától, akiknek majd az ő holttestét fel kell ravatalozniuk. Ezután a haldoklók szentségét kérte, s magához hívatta ismét gyermekeit, akikre egy haldokló anya áldását adta. Azután a ferences harmadrend ruháját öltötte magára, és azt kérte, hogy fektessék a padlóra, ahol egészséges korában aludni szokott. Egy fatönc szolgált fejpárnájául. Megtették, amit kért. Ettől a perctől kezdve úgy látszott, hogy extázisban van. Nagy szemei még jobban kinyíltak, mintha már egy másik világot pillantottak volna meg. Közben Jézus nevét suttogta és öreg, kis arca ragyogni kezdett. Majd magához tért az elragadtatásból, egy utolsó kedves mosollyal nézett övéire, akik tovasiető lelkéért imádkoztak. Pillantása sorra érintette valamennyit, végül szokott tiszta hangján így szólott: „In manus tuas, Domine commendo spiritum meum”. Angéla élete beteljesedett.

1540. január 27-én este történt mindez és az éjszaka már az egész város tudta, hogy „la Santa” elköltözött.

Korán reggel átvitték holttestét a közeli Sancta Afra templomba s azonnal megindult a néptömegek áradása, akik a Matert még egyszer látni akarták. Harminc napig feküdt a földön. Ez idő alatt nagy vetélkedés indult meg a szent földi maradványaiért. Maguknak követelték a bresciai dóm papjai, mert az orsolyiták oratóriuma a dóm-plébánia területéhez tartozott, – de a franciskánusok is, akiknek Angéla harmadrendi nővérük volt és végül a Sancta Afra plébánia. Ez a színjáték éppenséggel nem volt épületes, azonban ehhez hasonló dolgok előfordultak már, ha valaki a szentség hírében halt meg. Angéla rokonai végül egy Rómában kiállított okmányt mutattak be, amely szerint a szent úgy rendelkezett, hogy a Sancta Afrában temessék el, mert Brescia első mártír püspöke és annak társai is ott nyugszanak. Közben a néparadat szakadatlanul ömlött a templom kapuján keresztül, hogy lássa a nagy csodát. Angéla teteme nem változott meg, a feloszlás jelei elmaradtak és az Isten házat enyhe rózsairat töltötte be. A művészeknek most először volt alkalmuk, hogy megörökítsék Suor Angélát, akit életében nem tudtak megközelíteni. A város költségén temették el és Merici Angéla, aki harminc évvel ezelőtt mindenét elajándékozta és ez időtől kezdve csak olyan alamizsnákból élt, amit mások nélkülözni tudtak, most fejedelmeket megillető végtisztességben részesült.

IV. A szent hagyatéka

Az emberek továbbra is Angéla segítségéhez folyamodtak, mint ahogy életében tették. Desenzanóban tisztelték először nyilvánosan. A magisztrátus a város közbenjárójának és védelmezőjének nyilvánította és a Mericiek öreg majorjában kápolnát építettek számára. Bár VIII. Orbán pápa 1695-ben egy dekrétumában meghatározta, hogy csak kanonizált szenteket szabad nyilvánosan tisztelni, Angélát mégis mindenütt, ahova társasága eljutott, mint szentet ünnepelték. A szentszék január 27-ét, később pedig május 31-ét jelölte ki Angéla

ünnepnapjául. A francia orsolyiták voltak az elsők, akik külön officiumot kaptak számára, másutt mindenütt oltárokat és képeket állítottak fel tiszteletére. Az ünnepélyes szentté avatás csak 1807-ben történt meg és ez alkalommal szobrát, az orsolyiták viseletében a Szent Péter-templom nagy rendalapítóinak emlékművei közé helyezték.

Azidőtájt alapítása már sokféle változáson ment keresztül. A kolostor nélküli apácákból, akiknek működése azelőtt a társadalmat annak utolsó sejtjéig, a családig áthatotta, az orsolyiták zárt szerzete lett. Angéla életében még nem kapta meg Rómából társulatának megerősítését és alig halt meg, az áskálódások mind hangosabbak és gyakoriabbak lettek. Különösen azok a szülők zúgolódtak, akik szívesebben férjhez adták volna leányaikat, vagy kolostorba küldték volna őket, hogy később ne álljanak egyedül és támasz nélkül. Angéla barátai, elsősorban egy Tribesco nevű pap, erősen harcoltak a szent gondolataiért. „Lépjetek be akár a templomba, vagy menjetek az utcára, Angéla leányaival mindenütt találkoztok” – írja az ékesszóló olasz, – „öröm és csoda látni az égnek ezeket a galambjait, amint az Úr forrásánál összegyűlnek, hogy szárnyaikat a legkisebb porszemtől is megtisztítsák, hogy a kiválasztottak búzájával táplálkozzanak és a szüzesség borával oltsák szomjukat, öröm nézni, hogyan térnek azután vissza, lelkükkel és szívükkel az égi dolgokba merülten, a családi otthonba. Azelőtt ilyen dicsőséget csak a kolostor falai láttak, napjainkban azonban sokan a világban is rendelkeznek vele, és mindezt a nagy Merici Angélának köszönhetjük!” Felhívja Tribesco a figyelmet arra, hogy igen sok orsolyita van, akinek az az első gondja és kötelessége, hogy öreg vagy beteg szüleiről, azokról az anyákról gondoskodjon, akiknek nincs más támaszuk. Mások viszont olyan Istennek tetsző munkára hivatottak, amit egy apáca a kolostorban semmiképpen sem tudna elvégezni.

Szent Orsolya társulata egész Észak-Olaszországban aközben terjedt el, amikor a legerősebben dúlt a harc végleges formája körül. 1566-ban Borromaeus Károly levelet intézett a társaság lelki igazgatójához Bresciába és felvilágosításokat kért. A válasz, amit kapott, így szólt: „A társaság a város valamennyi kórházát megtöltötte testvérekkel, számtalan iskolájuk van kis leányok részére, akiket a kereszténység szellemében oktatnak. Isten eszköznek használta fel őket a lelkek megtisztítására és arra, hogy igen sok családot nyerjenek meg az ő szolgálatára. Valóban az isteni mindenhatóságnak csodája, hogy ezek a gyengéd, finom hajadonok, akik egy Szent Ágnes és Szent Ágota szellemét hordozzák magukban, a sok gyűlölet és veszély közepette érintetlenek maradnak”.

Borromaeus Károly Milánóba hívta a sereget és minden téren támogatta őket. Az orsolyiták viszont értékes segítségére voltak azokban a nehéz években, amikor a pestis látogatta meg a püspök városát. Egy kollégiumot rendezett be és annak teljes vezetésével az orsolyitákat bízta meg. Ugyanakkor egy házat is adott nekik, ahol a családoktól függetlenül élhettek. Közbenjárására a pápa jóváhagyta klauzúra nélküli közös életmódjukat. Ez a következőket jelentette: azelőtt az apácák ünnepélyes fogadalmat tettek le, amelyben arra kötelezték magukat, hogy a kolostort csak rendkívüli esetekben és csak kifejezett engedély mellett hagyhatják el. Azokban a termekben kellett maradniuk, ahol csak az apácák laktak, rokonaikkal beszélni csak rácson keresztül beszélhettek. Az orsolyiták milánói háza volt az első otthona azon női kongregációknak, akik az újabb időkben oly eleven lüktetést vittek az egyházba. Valamennyi későbbi kongregáció, a kórházi testvérek, a családlátogatók, az iskolatestvérek, a missziós testvérek, bizonyos értelemben mind követői Szent Angéla nagy családjának.

Leányainak sorsa azoknak győzelmével végződött, akik az Orsolya-társaságból clausurás szerzetesrendet akartak alakítani. De testvérei magában a szerzetben is megőrizték a nagy szent sajátosságait. Az egyes gyermekek vallásos oktatása és individuális kezelése – még ma is főjellegetessége az orsolyiták nevelési rendszerének. A szerzet egy ága régebben negyedik fogadalmat is letétegetett tagjaival, amely által magukat egészen a fiatalság nevelésének szentelték, hogy vallásos tanításban és alapos oktatásban részesüljenek. Az orsolyiták

indiánok, négerek közé és Ázsiába is követték a misszionáriusokat, értékes adatokat szolgáltatnak a fajok lélektanának kérdéséhez, gyakorlati tudományos műveket írtak az indián és a néger nyelvekről. Azok közé az első apácák közé tartoztak, akik a világ főiskoláin diplomát szereztek és doktorátusi fokot értek el. Kolostoraikat a vörös bőrűek felgyújtották, és a fehér csőcselék megkövezte őket. Angéla leányai a leromboltakat újra és újra felépítették. A guillotine emelvényére az officiumot énekelve léptek és bátorságot öntöttek azokba az áldozatokba, akik velük együtt haltak mártírhálát.

Sok kísérlet történt arra nézve, hogy az Orsolya-társaságot régi, eredeti formájában élesszék fel és ez időről-időre mindig sikerült, különösen Közép- és Dél-Franciaország kis falvaiban.

Az új utat, amelyet Angéla látott meg először, mások is meglátták. Maria Ward is kolostor nélküli apácából akart társaságot alapítani. Anglia katolikus családjában kellett volna nevelőként működniük, akiknek keményen kellett harcolniuk atyáik hitéért a hanyatlás és az üldözés közepette akár otthon voltak, akár külföldre menekültek. Maria Ward 1589-ben született és hiába harcolt eszméiért. Intézménye olyan alakban él tovább, melyet ő nem akart. A Dames anglaises, az angolkisasszonyok, a Ladies of Loretto, internátusaikkal, iskoláikkal az egész katolikus világon elterjedtek.

Chantal Johanna Francisca, a vizitációs szerzet alapítója, testvéreit szintén a családokba, a betegek ágyához, a szegényekhez és a tudatlanokhoz akarta küldeni. Szalézi Szent Ferenc támogatta és megvédte Chantal Francisca gondolatát arra való hivatkozással, hogy Olaszországban sikerrel végeztek a testvérek már ehhez hasonlót. Előterjesztette Angéla első regula tervezetének másolatát. Azonban ez alkalommal is végül egy új szerzetet alapítottak. Azt a munkát, amit az alapítónő eléjük tűzött és meg akart valósítani, csak úgy tudták véghezvinni, hogy a beteg és elaggott asszonyokat felvették magába a közösség keretébe, hogy a szerzet szabályait is betartsák, de egyúttal egyedülletben és az imádságban éljenek.

Páli Szent Vince újból felemelte Angéla zászlóját, és ő volt az, aki irgalmas nővéreivel, a Filles de Charité tagjaival megvalósította a zárda nélküli apácarend eszméjét. Páli Szent Vince Maria Ward kortársa volt és személyes barátja Szalézi Szent Ferencnek. Marseille-ben dolgozott, ahol az orsolyiták a szegények részére hatalmas iskolákat tartottak fenn. Szent Vince egyébként a vizitációs apácák gyóntatója volt. A vallásháborúk végigpusztították Európát, az új pogányság bontotta a közösségek régi formáit fel. Mind fokozottabban tört elő az a kívánság, hogy olyan testvérek közössége alakuljon meg, akik a szegényeket és rászorultakat otthonukban keresték fel, azonban Szent Vincének is húsz évre volt szüksége, míg legyőzte azokat az akadályokat, melyek az aggályosan gondoskodó királyok, parlamentek, pápák és kardinálisok részéről jelentkeztek. Ekkor azután megvalósíthatta az új formát. Páli Szent Vince így ír:

„Az irgalmas nővérek kolostora a kórház, cellájuk a betegszoba, kápolnájuk a plébániatemplom, zárda folyosóik az utcák és a kórházak folyosói, klauzúrájuk a fegyelem; a rács, mely a látogatóktól elválasztja őket az istenfélelem és fátyoluk – a szemérmesség.”

Amint a reneszánsz és a reformáció vihara elmúlt, a régi szerzetek seregszemlét tartottak. Igen sok az idők folyamán gyökerestől megváltozott. Ezeknek életrevalósága és az élethez való joga bebizonyosodott. Mellettük azonban szabadabb formákra is szükség volt; Szent Angéla gondolataiban ma is vannak olyan életcsírák, amelyek nem fejlődtek ki teljesen s így még mindig megtörténhetik, hogy a „la grande madre suor Angéla” az egyház nagy otthonában új családokat fog életre kelteni és új nemzedékek támadnak, akik dicsőítik őt.